

Karhumäen operaatio v 1941

Yleisesikuntakapteeni I K Tiainen

JOHDANTO

Karhumäen operaatioksi nimitetään tässä esityksessä Karjalan Armeijan sitä sotatoimivaihetta, joka alkoi Porajärven—Petroskoin tasalta lokakuun alussa v 1941 ja jonka tavoitteena oli Maaselän kannas. Tämä operaatio liittyi ajallisesti ja alueellisesti välittömästi ko armeijan 10. 7. 1941 alkaneeseen sotatoimeen, jonka strategisina tavoitteina olivat Maaselän ja Syvärin puolustukselle edulliset kannakset.

Operaation nimi ei ole tulkittavissa siten, että sotatoimen tarkoituksena olisi ollut vain Karhumäen valtaus. Kysymyksessä oli tosiasiallisesti koko Maaselän kannaksen saavuttaminen ja sen länsi- ja eteläpuoleisen alueen puhdistaminen vihollisvoimista. Karhumäen valtaus oli tavallaan vain tämän operaation loppusymboli, mutta yhtä tärkeänä ja kokonaisuuteen vaikuttavana taisteluserjana on pidettävä kannaksen pohjoisosan, Maaselän alueen valtausta.

Esityksen tarkoituksena on selvittää erityisesti operaation johtamiseen vaikuttaneet tärkeimmät tekijät. Tämän vuoksi tarkastelu on rajoitettu koskettelemaan vain yhtymäportaiden ratkaisevimpia päätöksiä tai toimenpiteitä, joilla on ollut oleellista merkitystä sotatoimen kehittymiselle. Operaation kulkua on selostettu ainoastaan siinä laajuudessa, mikä on ollut välttämätöntä tarpeellisten puitteiden luomiseksi ja toimenpiteiden taustan selventämiseksi.

I OPERAATION VALMISTELUVAIHE

A OPERAATION SUUNNITTELUUN VAIKUTTANEITA TEKIJÖITÄ

1. Yleistilanne

Suomalaisten 10. 7. 1941 alkaneen hyökkäysoperaation strategisina tavoitteina kenraali A E Heinrichsin alaisen KarA:n kaistalla oli Maa-selän ja Syvärin puolustukselle edullisten kannasten valtaaminen. Petroskoin valtauspäivänä 1. 10. oli annettu tehtävä Syvärin kannak-sen osalta pääpiirtein suoritettu loppuun, joskin tilanne vakaantui sillä suunnalla vasta loka-marraskuun vaihteessa. KarA:n rintama-linja ulottui ko ajankohtana laajana kaarena Porajärveltä Munjär-ven länsipuolitse Petroskoihin, josta edelleen Äänisjärven länsirantaa Syvärille ja Laatokkaan. Rintamalinjan leveys oli kaikkiaan n 450 km. Uudella operaatiovaiheella vallattavan alueen leveys oli n 170 km ja pituus yli 100 km.

Yleistilanne oli ajallisesti vielä varsin suotuisa KarA:n uudelle sotatoimivaiheelle, sillä saksalaisten Leningradin ja Tihvinän suun-nilla saavuttamat menestykset sitoivat venäläisten voimia ko alueille. Venäläiset joutuivatkin, kuten hieman myöhemmin selvisi, siirtämään välittömästi Petroskoin menettämisen jälkeen yhden divisioonan Kar-humäen suunnalta Syvärin puolustuksen tukemiseksi.

Koska muilla rintamillamme, paitsi Kiestingin alueella, oli jo tässä vaiheessa ryhmitetty puolustukseen voitiin KarA:n vahvennuk-seksi siirtää II AKE ja 8.D Karjalan kannakselta. Toisaalta Syvärin kannaksen tapahtumat ja tilanteen kehittyminen Leningradin—Tihvi-nän alueella rajoittivat myös KarA:n toimintavapautta jossakin mää-rin. Armeijan oli nimittäin varauduttava tukemaan Syvärin länsi-osassa olevan saksalaisen 163.D:n mahdollista hyökkäystä Syväriltä kaakkoon. Osin tämän seikan vuoksi oli Syvärin kannakselle keski-tettävä kaikkiaan VI AKE ja 4 suomalaista divisioonaa 163.D:n lisäksi. Tämä varautumistehtävä peruutettiin vasta marraskuun 9. pnä, jol-loin myös Karhumäen uloin puolustusasema saavutettiin.

Välittömästi Petroskoin valtauksen jälkeen sai KarA ylipäällikön käskyn operaation jatkamisesta Maaselän kannakselle. Tässä käskyssä määritettiin lähimmäksi tavoitteeksi Kontupohjanlahden—Santalajärven—Pälläjärven kannakset sekä Juustjärven tienristeys. Edullisen yleisilanteen takia määrättiin, että operaatiota oli välittömästi jatkettava ensi tavoitteelle, mutta tämän linjan saavuttamisen jälkeen sai KarA:n komentaja harkita, missä määrin välitön eteneminen oli mahdollista.

2. Operaatioalueen maaston ja vuodenajan merkitys

Maastollisesti operaatioalue oli varsin vaikea ja erikoislaatuinen. Lukuisat luoteesta kaakkoon suuntautuvat järvi- ja jokilinjat muodostivat maastoon runsaasti kapeikkoja. Erityisesti Petroskoin—Juustjärven—Käppäselän—Äänisjärven rajoittama alue oli täysin vesistöjen pirstomaa.

Alueella oli lisäksi runsaasti soita ja vesistölinjojen suuntaisia harjanteita, jotka vaikeuttivat etenemistä, koska sen oli tapahduttava pääosin juuri maaston suhteen vaikeimmista suunnista, lounaasta koilliseen ja lännestä itään. Yhtenäisenä piirteenä koko operaatioalueella olivat maastossa liikkumista vaikeuttavat metsät, joiden puusto oli poikkeuksellisen tiheää ja ryteikköistä. Tällainen maasto hidasti tiestön ulkopuolella tapahtuvan jalkaväen liikkeen keskimäärin kilometriin tunnissa. Sotatoimen kannalta tämä aiheutti sen, että liikkeet oli ehkä normaalia enemmän sidottava harvojen teiden suuntiin, koska maaperän runsaan soistumisen takia tieurien rakentaminen olisi vaatinut paljon aikaa.

Teitä oli vähän. Tärkeimmät niistä olivat Karhumäestä Porajärvelle sekä Karjalan Maaselän ja Paateneen kautta em paikkaan kulkevat maantiet, Karhumäen ja Petroskoin välinen rauta- ja maantie sekä Petroskoin ja Juustjärven välinen poikittaistie. Koikari oli tärkeä liikenneyhteyksien solmukohta, josta tiestö haarautui Porajärvelle ja Kontupohjaan sekä Tiutian kautta Ilomaskellään Kontupohjan koillispuolelle ja Kedrojärven pohjoispuolitse Viiksjärvelle Käppäselän eteläpuolelle.

Maastoa arvostellessaan KarA:n komentaja ja esikuntapäällikkö totesivat, että edullisimmin tavoite oli saavutettavissa suuntaamalla päähyökkäys järviolueen pohjoispuolitse. Tämän toimenpiteen edellytyksenä olisi kuitenkin Petroskoin—Koikarin—Juustjärven poikittais-tien sekä Kentjärven ja Pälläjärven välisten järvikannasten valtaaminen. Tällöin venäläisiltä olisi riistetty huomattavia liikenteellisiä etuja, koska heidän pohjois- ja eteläsiipensä välinen yhteys kulkisi tämän jälkeen Karhumäen kautta.

Itse vesistöalueen katsottiin muodostavan hyökkääjälle vaikeasti vallattavan kohteen, jonka kapeikkoihin tukeutuen vihollinen voisi heikokkin voimin ryhmittyä edullisesti puolustukseen. Tämä probleemi näytti kuitenkin olevan ratkaistavissa pääpiirtein siten, että syvälle ulottuva hyökkäys pohjoissiivellä saattaisi venäläiset epäedulliseen asemaan myös ko vesistöalueella, jossa heidän joukkonsa ehkä voitaisiin, päähyökkäyksen edistymisestä riippuen, jakaa ja lyödä erillisinä osina. Tätä varten oli em kapeikot vallattava sopiviksi läh- töasemiksi.

Porajärven vesistörikkaalla alueella olevien venäläisten puolustuk- sen murtamisen arvioitiin tapahtuvan myös edullisimmin juuri Koi- karin—Juustjärven suunnasta, joten Petroskoin—Koikarin—Juustjär- ven tieyhteys olisi operaation alkuvaiheen tärkein välitavoite.

Lähestyvä kelirikkokausi pakotti myös ajallisesti kiirehtimään operaation aloittamista ja ottamaan sen suuntaamisessa huomioon tiestön liikennöimismahdollisuudet. Sorastamattomat tiet olivat eri- tyisen alttiita kelirikon ja raskaan liikenteen vaikutuksille. Koska Petroskoin—Karhumäen rauta- ja maantieyhteys ei maastollisista syistä tullut kyseeseen päähyökkäyssuuntana, näytti valittu pohjoi- sempi suunta siinäkin suhteessa käyttökelpoisimmalta. Vesistöjen hei- kohko jäätyminen olisi merkinnyt puolustajalle varsin suurta etua, koska hyökkääjän ylimenotoiminta olisi vaikeutunut.

3. Venäläisten ryhmitys, johtosuhteet ja operatiiviset mahdollisuudet

KarA:n vastaisella kaistalla oli toiminut sotatoimien alkamisesta saakka kenraaliluutnantti Gorelenkon komennossa 7.A, johon alussa kuului 163.D ja 71.D. Näistä vain vm yhtymä oli tässä vaiheessa

jäljellä. Armeija oli kuitenkin saanut useita vahvennuksia viivytysvaiheensa aikana. Johtosuhteiltaan se jakaantui ko ajankohtana kolmeen voimaryhmään, joista pohjoisimpana toimi 7.D Porajärven—Kentjärven alueella, keskellä kenraalimajuri Avvakumovin komennossa Petroskoin ryhmä ja Syvärillä Aunuksen ryhmä, jonka komentajana oli kenraaliluutnantti Tsvetajev.

Petroskoin ryhmään oli kauimmin kuulunut 272.D ja syyskuun puolivälistä lähtien 313.D. Erillisinä osastoina olivat lisäksi JR 15, JR 24 ja osia JR 33:sta. Näiden lisäksi Petroskoin alueella oli ollut Täyd R 131 ja 71.D:sta siirretty JR 52 sekä Orsegan seuduilla ko kaupungin eteläpuolella Aunuksen ryhmään kuuluneen 3.D:n jäännökset, jotka nyt hajaantuivat ja osin pelastautuivat ryhmänsä yhteyteen. Luopuessaan Petroskoista venäläiset vetivät Petroskoin ryhmän pääosat koilliseen Kontupohjan suuntaan.

Kun nyt jouduttiin harkitsemaan venäläisten todennäköistä taistelukurtoa ja heidän operatiivisia mahdollisuuksiaan aloitettavan sota-toimen aikana, oli arvioinnin pohjaksi otettava päättyneiden taisteluvaiheiden tulokset. Näissä taisteluissa venäläiset olivat kärsineet osin raskaitakin menetyksiä ollen suuresti alivahvuisia miehistönsä ja raskaan taisteluvälineistönsä suhteen. Mutta jatkuvan miehistötäydennyksen sekä vahvennukseksi lähetettyjen joukko-osastojen vuoksi oli heidän onnistunut säilyttää varteenotettava taisteluarvo. Kuitenkaan näitä yhtymiä ei voitu pitää läheskään normaaliyhtymien veroisina. Lisäksi oli oletettavissa, että Petroskoin ryhmässä oli suoritettava erinäisiä uudelleenjärjestelyjä sen hajanaisen ja tilapäisluontoisen kokoonpanon takia.

Venäläisten todennäköisenä tehtävänä tällä suunnalla oli oletettavasti Petroskoin menettämisen jälkeen Muurmanskin—Sorokan—Arkangelin rautatieyhteyden suojaaminen. Ei tiedetty, oliko venäläisten yritettävä suorittaa tämä tehtävä ryhmittymällä puolustukseen pääpiirtein sen hetkisen rintamalinjan tasalle vaiko siirryttävä viivyttären Maaselän kannakselle, joka tuntui luonnolliselta viivytyksalueen takarajalta. Venäläisten operatiivisia aikomuksia harkittaessa oli tietenkin otettava huomioon heidän mahdollinen pyrkimyksensä säilyttää silloinen KarA:n kannalta varsin vaarallinen sivusta-asemansa myöhempiä vastatoimenpiteitä varten.

Venäläisten mahdollisuuksia arvioitaessa oli ilmeistä, että jos he saisivat aikaa järjestää puolustuksensa edulliselle vesistörikkaalle alueelle, olisi sen murtaminen aikaa ja voimia kysyvä tehtävä. Mutta venäläisten sen hetkisessä tilanteessa oli eräitä heikkouksia, joissa aika- ja tilakysymys olivat ratkaisevimpia. Heillähän päävoimaryhmä oli eteläsiivellä ahtaalla alueella ja keskustan sekä pohjoissiiven n 100 km:n leveästä rintamasta vastasi 71.D. Keskusta ja pohjoissiipi olivat siis sangen uhanalaisia, ellei sinne saataisi nopeasti vahvennuksia ja koko puolustus järjestetyksi uudelleen. Tämä toiminta taasen oli oleellisesti riippuva siitä, pystyisikö 71.D säilyttämään hallussaan erityisesti Porajärven ja Koikarin alueet, joiden menettäminen avaisi uusia tieyhteyksiä hyökkääjälle Maaselän kannakselle. Lisäksi olisi tarvittu uudelleenryhmittymiseen aikaa useita vuorokausia.

Nämä seikat osoittanevat KarA:n valitseman päähyökkäyssuunnan vaarallisuuden puolustajan kannalta arvioituna. Jos KarA:n ensimmäinen isku venäläisten keskustaan johtaisi menestykseen, olisi todennäköisenä seurauksena heidän koko rintamansa jatkuva siirtyminen taaksepäin ja uhanalaisen tilanteen kehittyminen pohjoisille.

4. Karjalan armeijan ryhmitys ja joukkojen kunto

KarA:n alaisten yhtymien ryhmitys lokakuun 1. pnä oli pääpiirtein seuraava:

- Pr K, komentajana everstilutnantti E Kuussaari, Porajärven luoteispuolella,
- Vahv Ryhmä O, komentajana kenraalimajuri W Oinonen, Kostamuksen—Vatselänjärven—Nelgomjärvien—Nimjärven—Retskan tasalla,
- VII AK, komentajana kenraalimajuri J V Hägglund, Petroskoin alueella siten, että:
  - 4.D, komentajana eversti K Viljanen, Patojärvien—Urvjärven alueella,
  - 11.D, komentajana eversti K A Heiskanen, Suojunjoen—Lohmoijärven—Äänisjärven aluekolmiossa ja
  - 1.D, komentajana eversti P J Paalu, Petroskoissa ja sen lähiympäristössä,

- 1.JPr, komentajana kenraalimajuri R Lagus, Petroskoissa, jossa myös PsP,
- VI AK, komentajana kenraalimajuri P Talvela, Syvärillä. Armeijakuntaan kuuluivat 5., 7. ja 17.D. Syvärillä toimi myös saksalainen 163.D suoraan KarA:n komentajan alaisena.

KarA:lla oli aloitettavaan operaatioon välittömästi käytettävissään Pr K, Ryhmä O ja VII AK:sta 4.D sekä 1.D. Ylipäällikkö oli suullisella käskyllään määrännyt 11.D:n irroitettavaksi rintamavastuusta ja siirrettäväksi myöhemmin Syvärin alueelle. 1.JPr ja PsP jätettiin toistaiseksi armeijan reserviksi Petroskoin alueelle. Joukkojen toimintakunnosta on huomattava, että pääosa niistä oli osallistunut lähes kolmen kuukauden ajan operaatioihin, joissa oli edetty suoraan mitattuna yli 200 km:n taival. Joukot olivat alivahvuisia, mutta fyysilliseltä kunnoltaan vielä käyttökelpoisia. Suuremman haitan sotatoimen suoritusvaiheen alussa aiheutti jonkinlainen henkinen väsymistila tai haluttomuus, joka oli osittain seurauksena eräiden joukko-osastojen komentajien lupailupolitiikasta tiettyihin tavoitteisiin ja lepoon nähden sekä toisaalta perusteettomista kotiuttamishuhuista.

Omien joukkojen käyttöä suunniteltaessa oli lähtökohtana pidettävä sitä, että aloitevapaus oli saatava säilymään ja että venäläisille ei annettaisi aikaa uudelleenjärjestelyihin. Tämä edellytti, ettei mitään laajempia ryhmittämissuunnitelmia voitu myöskään omalla puolella suorittaa, vaikka yhtymien sijainti ei täysin vastannutkaan uuden tehtävän vaatimuksia. Petroskoin alueella oleva painopiste oli siirrettävä keskustaan operaation alkuvaiheessa ja samalla ratkaistava laajan pohjoissiiven vaikea johtamisongelma, sillä Ryhmä OE ei olisi pystynyt viestiteknisistä syistä yksin johtamaan eri suunnilla toimivia alaisiaan joukkoja.

Joukkojen käyttö ja uudelleenryhmittäminen ratkaistiinkin joustavalla sekä ajan käytön kannalta katsottuna sangen edullisella tavalla. Koska VII AK oli operaation kokonaissuoritukseen nähden maastollisesti epäedullisimmalla suunnalla mutta kuitenkin kosketuksessa venäläisten päävoimiin, oli yhtymän jatkettava hyökkäystään välittömästi Kontupohjan suuntaan sitoakseen nämä voimat. Kun VII AK olisi vallannut Kentjärven—Lohmoijärven—Solomannin salmen kapeikat, oli sen suunnattava 4.D pohjoiseen Ryhmä O:n kaistalle ja irrotettava

11.D armeijan käyttöön sekä jatkettava 1.D:n voimin Kontupohjan suuntaan.

Ryhmä O oli alkuvaihetta ajatellen edullisimmassa asemassa. Sillä oli jo vahvennuksestaan rykmentti ja kolme erillistä pataljoonaa. Yhtymää vahvennettiin vielä tässä vaiheessa rykmentillä ja kahdella patteristolla. Nyt näytti mahdolliselta, että yhtymä pystyisi nopeasti valtaamaan Petroskoin—Koikarin poikittaistien ja sen lähistöllä olevat järvikapeikat. Tässä tehtävässä se saisi huomattavaa tukea kaakosta luoteeseen tunkeutuvilta 4.D:n osilta. 4.D hajaantuisi tässä vaiheessa yhtymäkoonpanosta, koska kaikki sen johtoon suunnitellut rykmentit olisivat alistettuina Ryhmä O:lle. Divisioona oli kuitenkin tarkoitus saattaa jälleen yhtymäkoonpanoonsa suuntaamalla sen rykmenttien pääosat Koikarin alueelle, jossa ne siirtyisivät 4. D:n alaisuuteen etenemistä varten Juustjärven suuntaan.

Pr K:n tehtäväksi jäi Porajärven valtaaminen ja vihollisen sitominen pohjoissiivellä.

Alkuvaiheessa muodostui Ryhmä O:lle vaikea johtamistehtävä, koska sille alistettavaksi suunnitellut joukot toimivat lähes 100 km leveällä rintamalla. Tämä vaikeus oli kuitenkin tilapäinen, sillä II AKE:n armeijakuntajoukkoineen oli määrä saapua pohjoissiivelle johtamistehtäviin. Tällöin saataisiin keskitettyä Ryhmä O, 4.D ja Pr K yhtenäiseen johtoon ko armeijakunnan alaisina yhtyminä.

B OPERAATIOSUUNNITELMA

KarA:n operaatiosuunnitelma kiteytyi lokakuun 4. päivään mennessä pääpiirteiltään seuraavaksi:

1. Käynnissä olevaa hyökkäysliikettä oli välittömästi jatkettava ensimmäisenä tavoitteena Kontupohja—Tiutia—Kortassi (Pälljärven pohjoispäässä). Samanaikaisesti oli muodostettava yhtenäisessä johdossa oleva voimaryhmä Juustjärven suuntaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa suoritettavaa etenemistä varten Karhumäkeä kohden.

2. VII AK:n oli pääasiallisesti 1.D:n voimin vallattava Suojunja Suonunjokien välinen niemi sekä käyttäen edullista sivusta-aseensa hyväkseen irrotettava 4.D:n pääosat ja suunnattava ne pohjoiseen Ryhmä O:n komentajan käyttöön.

3. Ryhmä O:n oli nopealla etenemisellä vallattava kannakset Kantjärvellä, Kivatsun suunnalla ja Suununsuussa luodakseen siten edellytykset operaation jatkovaiheelle. Ryhmä oikeutettiin samalla käyttämään tarvitsemiansa osia 4.D:sta ko kannasten valtaamiseen ja etenemisensä jatkamiseen. Kaikki liikenevä voima oli keskitettävä Juustjärven suuntaan.

4. Pr K:n oli vallattava Porajärvi, jonka jälkeen se oli tarkoitus alistaa myös Ryhmä O:n komentajalle etenemistä varten Juustjärven suuntaan. Pr K:een kuuluva 14.D:n pataljoona ja patteri oli suunnattava Soutojärven kautta Paateneen.

5. 4.D oli saatettava tilanteen salliessa yhtymäkokoontaan ennen Juustjärven vaihetta.

6. 1. JPr jäi reserviksi Petroskoihin ja sen lähiympäristöön.

II HYÖKKÄYS PAATENEEN—JUUSTJÄRVEN—SUUNUNSUUN—SUUNUNJOEN TASALLE 20. 10. 1941 MENNESSÄ

A TILANTEEN KEHITYMINEN 1. 10.—13. 10. 1941

Suomalaisten ja venäläisten sotajaoitus operaation alkuvaiheessa ilmenee taulukko 1:stä ja ryhmitys kuva 1:stä. Tällöin 2. 10. KarA:lla oli jo Ryhmä O:n kaistalla vähäinen ylivoima venäläisiin nähden, mutta VII AK:n kaistalla olivat voimasuhteet melko tasan, joskin suomalaisilla oli selvä yliote tykistön suhteen.

VII AK:n jatkaessa hyökkäystään Kontupohjan suuntaan ei armeijakunnalta voitu odottaa mitään ratkaisevaa menestystä venäläisten vahvojen voimien takia. Tärkeintähän tässä vaiheessa olikin tämän voimaryhmän sitominen ja sen toimintavapauden häiritseminen. VII AK:n alkumenestys oli kapeikkoisen maaston aiheuttamista vaikeuksista huolimatta varsin hyvä. Tämä lienee johtunut venäläisillä olleista johtamis- ja järjestelyvaikeuksista, joiden tarkastelu tarjoaakin mielenkiintoisen kohteen.

Suojatakseen yhtymäkokoontaan olevien päävoimiensa, 313.D:n ja 272.D:n, uudelleenjärjestelyt ja vm yhtymän siirron Syvärin suunnalle venäläiset muodostivat nopeasti kaksi tilapäisluonteista osastoa, nimittäin kaksirykmenttiset joskin varsin vajaavahvuiset 37.D:n ja

Alue	Karjalan armeija	7. Armeija
Porajärvi	Pr K — VHSP, AHSP, II/JR 10, ErPPK, 24. RjK; — 3 KTR 18	71. D — JR 126 (— 8. K) — Ptri/HpR 237
Kostamus— Retska	Ryhmä O Rv Pr, 2. JPr, JR 35, JR 26, ErP 21, SissiP 1 ja 2; — KevPsto 10, 12 ja 13, II/KTR 1, II/KTR 11 ja Rats Ptri, Er Lin Ptri	— JR 367, 131, 2. ErPr ja 8./JR 126 — KTR 230 ja HpR 237 (— ptri)
Petroskoin luoteis- ja pohjoispuoli	VII AK 4. D — JR 5, 25 ja KevOs 14; KTR 11 (— II Psto) ja RaskPsto 22 1. D — JR 56, JR 60, KevOs 8 ja 10, 42. RjK; — I/KTR 5, Rask Psto 1. 11. D — JR 8, 29, 50 ja 32. RjK — KTR 4 (— I Psto), KTR 5 (I Psto), III/KTR 9, Rask Psto 4 ja 30 VII AK:n tykistö: — Rask Psto 15 ja 2./Järj Psto 3	313. D — JR 1068, 1070, 1072 ja KTR 856; 272. D — JR 1063, 1065 ja KTR 588; 37. D — JR 15 ja 52 Ryhmä Avvakumov — JR 24 ja 1061 Huom 272. D siirrettiin lokakuun alussa Syvärille

Taulukko 1. Suomalaisen ja venäläisten sotajaoitus 2. 10. 1941

Ryhmä Avvakumovin. Nämä osastot viivyttivät VII AK:n etenemistä saavuttaen n 10 vrk:n aikavoiton päävoimien järjestelyyn ja lepoon. Tällöin 313.D oli saatu ryhmitetyksi aikaisemmin kenttälinnoitettuun ja Suununjokeen tukeutuvaan asemaan Kostojärven—Kontupohjanlahden kannakselle. Tässä asemassa, joka osin oli sijoitettu vesistölinjan etupuolelle, venäläisten onnistui tehokkaasti pidätellä suomalaisen etenemistä, ja he suorittivat 11.—13. päivänä lujia vastahyökkäyksiäkin suomalaisten hyökkäyksen pysähdyttämiseksi. 37.D ja Ryhmä

Avvakumovin rykmentit oli venäläisten kiireesti heitettävä Ryhmä O:ta vastaan keskustassa ja pohjoissiivellä syntyneen kriisin takia.

Ryhmä O jatkoi jo 2. 10. toimintaansa hyökäten samanaikaisesti laajalla rintamalla Porajärven, Koikarin, Munjärven ja Kentjärven suuntiin yhteistoiminnassa Pr K:n ja VII AK:n kanssa. Tämä hyökkäys murti venäläisten 71.D:n rintaman ja he vetivät joukkojaan keskustassa taaksepäin yrittäen vakauttaa puolustuksensa Kentjärven—Pertjärven—Munjärven—Päljärven—Suhojjärven kannaksille, jotka jo aikaisemmin oli kenttälinoitettu. Menettyään Munjärven—Hommanselän alueen 7.—9. 10. onnistui heidän pysäyttää Ryhmä O:n eteneminen Kentjärven—Pertjärven kannaksella. Tällöin Ryhmä O:n päävoimat jatkoivat hyökkäystään pohjoiseen työntäen edellään 71. D:n päävoimia, jotka ryhmittivät uudelleen puolustukseen Munjärven—Päljärven kannakselle, jonne oli linnoitettu 4 perättäistä puolustuslinjaa.

Venäläiset olivat jo tällöin joutuneet heikentämään Porajärven puolustusta pataljoonalla, jolla vahvennettiin keskustan horjuvaa rintamaa. Tämä vahvennus osottautui riittämättömäksi. Ryhmä O pysyi jälleen murtamaan 71.D:n puolustuksen Suhojjärven—Päljärven—Munjärven linjalla 9.—11. 10., jolloin em linjaa puolustaneiden venäläisten joukkojen pääosat väistyivät tilanteen pakosta itään Sunjärven—Munjärven kannakselle. Koikarin alue jäi heiltä vastoin odotusta suhteellisen heikosti miehitettyksi. Asia selittynee siitä, että vanakitietojen mukaan venäläisillä oli tällä alueella suuria johtamisvaikeuksia. 71.DE oli 3. 10. siirretty Karhumäkeen, joten se oli melko kaukana alaisistaan rykmenteistä, joiden pataljoonien johtosuhteet olivat olosuhteiden vuoksi sekavat.

Nyt on aiheellista esittää lyhyt yhdistelmä 11. 10. vallinneesta tilanteesta KarA:n seuraavien toimenpiteiden taustaksi. Tällöin oli

- Porajärvellä Pr K:ta, ErP 21:tä sekä SissiP 1:tä ja 2:sta vastassa JR 126 (— II P),
- Koikarin eteläpuolella JR 26 ja JR 35 (— I P) vastassaan I/JR 131 ja I/JR 367,
- Sunjärven—Munjärven alueella Vahv 2.JPr vastassaan JR 367 (— IP), III/JR 131 ja II/JR 126,

- Pertjärven—Kentjärven kannaksen länsipuolella Vahv.Rv PR ja JR 25 vastassaan 2.ErPr ja II/JR 131 sekä
- VII AK:n joukot Kostojärven—Tulguban tasalla vastassaan em venäläisten 37.D, 313.D ja Ryhmä Avvakumov.

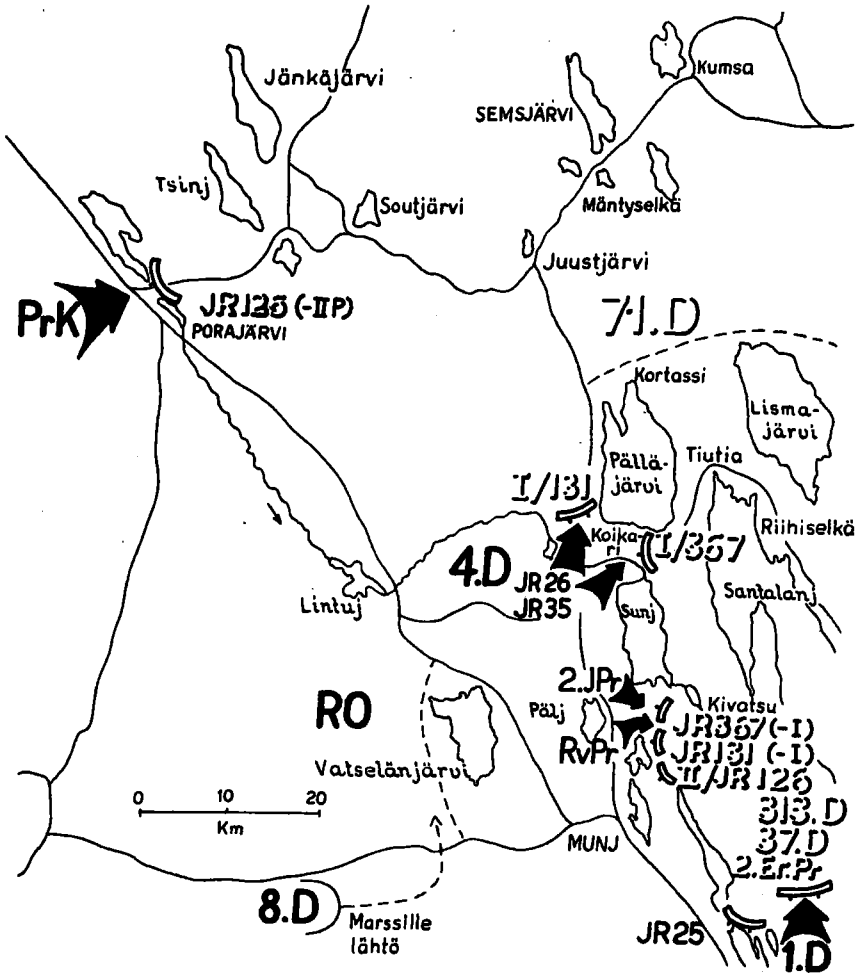
KarA:n käyttöön oli 10. 10. saapunut III AKE, joka sijoittui Kaitajärvelle, sekä 30. 9.—11. 10. välisenä aikana 8.D Jessoilan—Veskeyksen alueelle. Ylipäällikkö oli 7. 10. antamassaan käskyssä lopullisesti määrännyt II AK:n muodostamisen alistaen tällöin myös 8.D:n KarA:lle. II AK:aan määrättiin kuuluvaksi Pr K, 4.D, 8.D ja Ryhmä O, joten 8.D:n keskitysmarssit voitiin aloittaa välittömästi pohjoispuolelta Ryhmä O:n huoltoon tukeutuen.

Tilanne oli nyt kehittymässä venäläisille epäedulliseksi, koska rintaman pohjoispuolella oli heikko ja päävoimat olivat jääneet jatkuvasti Sunjärven—Kontupohjanlahden väliselle alueelle. KarA:n johdolla oli pääpiirtein selvä tilannekuva ja se näytti mahdollistavan toisaalta voimien keskittämisen Juustjärven suuntaan ja toisaalta samanaikaisesti Ryhmä O:n oikean siiven ja VII AK:n voimin ainakin tehokkaasti sitoa venäläisten päävoimat Kontupohjan suunnalla, ehkä vallatakin tämä tärkeä kannas. Käsky toiminnasta annettiin 11. 10. Ryhmä O:lle, jonka oli tämän mukaan keskitettävä päävoimansa Koikarin—Juustjärven suuntaan ja kiireesti osia voimistaan Kivatsun alueelle, josta edelleen Kontupohjan suuntaan. Samalla Kentjärven kapeikko oikeutettiin jättämään varmistuksen varaan.

Ennen kuin tätä käskyä ehdittiin toteuttaa, valtasi Pr K yhdessä Ryhmä O:n vasemman siiven kanssa 12. 10. Porajärven. Samana päivänä JR 26 tunkeutui Suununjoen yli Koikariin sekä JR 35 (— I P) seuraavana päivänä Suununsuon kannakselle. Nämä olivat yleistilanteen kannalta varsin merkityksellisiä saavutuksia, sillä suomalaisilla oli nyt hallussaan ne tärkeät avainmaastot, joita lähtökohtina pitäen voitiin suunnata hyökkäykset Paateneen ja Juustjärven alueille. Tästä vaiheesta kehittyikin operaation ehkä mielenkiintoisimpiin kuuluva ja venäläisille kenties eräs kriittisimmistä tilanteista, joten sen yksityiskohtaisempi tarkastelu on välttämätöntä selvemman kokonais kuvan luomiseksi (Kuva 2).

B TILANTEEN KEHITYMINEN 13. 10.—20. 10. 1941

1. KarA:n tehtävät 13. 10. 1941

Kuva 2. Tilanne 13. 10. 1941

Lokakuun 13. päivään mennessä kehittynyt tilanne asetti KarA:lle selvästi eriteltävissä olevat osatehtävät, ja kunkin tehtävän toteuttaminen vaikutti osaltaan välittömästi yleistilanteen kehittymiseen koko hyökkäyskaistalla.

Nämä tehtävät olivat:

- a) hyökkäyksen jatkaminen Porajärveltä Juustjärven ja Paateneen suuntiin;
- b) hyökkäyksen jatkaminen Koikarin—Suununsuun alueelta Juustjärven ja Tiutian suuntiin;
- c) Sunjärven—Kontupohjanlahden välisellä alueella olevien venäläisten päävoimien sitominen ja Kontupohjan alueen valtaaminen.

Aivan oleellisen lisäpiirteen vallitsevaan tilannekuvaan antoi KarAE:n 13. päivän aamuna sieppaama 71.D:n komentajan sähkö, josta ilmeni, että tieyhteys Koikari—Juustjärvi oli (jäämässä) auki eikä Juustjärven—Karhumäenkään välillä ollut joukkoja. Edelleen ilmeni, että 71.D:n komentaja halusi siirtää joukkoja Porajärveltä Juustjärven eteläpuolelle syntyneen tilanteen takia.

Mitkä olivat nyt KarA:n mahdollisuudet käyttää muodostunutta tilannetta hyväkseen ja toteuttaa em tehtävät? Ilmeisesti venäläisille oli 71.D:n laajan rintaman vuoksi syntynyt johtamisvaikeuksia ja pohjoissiivelle mahdollisesti aiotut joukot joutuneetkin väistymään Kivatsun suuntaan. Venäläisten päävoimat olisivat tällöin olleet tavallaan heidän kannaltaan toisarvoisemmalla ja helpommin puolustettavalla vesistöalueella. Tilannetta vaikeutti lisäksi se, että parhain tieyhteys pohjois- ja eteläsiiven välillä oli nyt Karhumäen kautta.

KarA:n toimintaan alkoi vuorostaan vaikuttaa erikoislaatuinen kapeikkomaasto, joka pirstoi joukot vähitellen moniin, jopa vastakkaisiin etenemissuuntiin, kuten Ryhmä O:n osalta parhaillaan oli tapahtumassa. Tämä oli tietysti haitallinen seikka, joka ilmeisesti myöhemmin vaikeutti melkoisesti KarA:n joukkojen toimintaa. Lokakuun 13 p:nä KarA oli kuitenkin joukkojen ryhmittäisiin ja johtosuhteisiin nähden selvästi keskitetyimmässä ja edullisemmassa asemassa venäläisiin nähden. Niinpä myös tilannetta pystyttiin käyttämään välittömästi hyväksi seuraavalla tavalla:

- a) Pr K, alistettuna 12. 10. Ryhmä O:lle ja vahvennettuna kolmella pataljoonalla (SissiP 1 ja 2 sekä ErP 21), sai tehtäväkseen hyökkäyksen jatkamisen Porajärveltä Soutojärvelle;

- b) 4.D, joka oli 13. 10. saatettu yhtymäkokoonpanoon, sai tehtäväkseen kaikin keinoin kiirehtiä hyökkäystä Juustjärven suuntaan ja osalla voimistaan edetä Suununsuun kannakselta Tiutian alueelle;
- c) Ryhmä O:n 11. 10. saama hyökkäystehtävä Kivatsun—Kontu-pohjan suuntaan jäi edelleen voimaan.

Parhailtaan oli myös II AKE tutustumassa tehtäviinsä. Lokakuun 10 päivänä saamassaan toimintaohjeessa oli ko johtoporras määrätty ottamaan vastuulleen Ryhmä O:n kaista. Hyökkäystä oli jatkettava keskeytyttäen ensi tavoitteelle painopisteen ollessa Juustjärven suunnalla. Samalla oli valmistauduttava jatkamaan välittömästi hyökkäystä välitavoitteelta Karhumäen valtaamiseksi.

8.D:n toimintaanpanolla oli tässä vaiheessa ratkaiseva merkitys. Vaihtoehtoina harkittiin joko Tiutian—Käppäselän—Karhumäen tai Porajärven—Paateneen—Karjalan Maaselän suuntia. Edellinen vaihtoehto ei tuntunut tarjoavan nopeinta ratkaisumahdollisuutta huollolisten vaikeuksien ja venäläisten päävoimien takia. Vm suunta oli taa-sen jäämässä venäläisiltä avoimeksi ja tarjosi huollollisesti parempia mahdollisuuksia, joten tämä vaihtoehto tuli ratkaisuksi. Samalla ao divisioona varautui käyttämään mahdollisia edullisia tilanteita nopeasti hyväkseen varustamalla yhden JR 4:n pataljoonista polkupyörillä ja vahventamalla jokaisen rykmenttinsä patteristolla.

2. Ryhmä O:n ja VII AK:n eteneminen Suununjoelle

VII AK:n kaistalla 1.D pääsi vain hitaasti etenemään huonojen sääsuhteiden vallitessa ja venäläisten suorittaessa 13. 10.—17. 10. väli-senä aikana useita vastahyökkäyksiä. Saatuaan JR 29:n (—III P) vahvennukseksi 15. 10. saavutti ko divisioona Suununjoen 18./19. 10. pystymättä kuitenkaan valtaamaan sillanpääasemaa sen koillisran-nalta. Tällöin 1.D:aa vastassa olivat 313.D ja JR 52. Venäläiset olivat tähän mennessä siirtäneet 272. D:n vesikuljetuksin Syvärin kannakselle.

Ryhmä O:n hyökkäys alkoi 14. 10. Pertjärven pohjoispuolitse. Venäläiset heittivät vielä JR 24:n Ryhmä O:ta vastaan ja onnistuivat pysäyttämään ko yhtymän hyökkäyksen Suununjoelle. 2.JPr:n yli-

menneet osat lyötiin takaisin Kivatsussa 17. 10. ja Rv Pr:n eteneminen tyrehtyi Voronovan kylien etumaastossa 19. 10. kuluessa.

Siitä huolimatta, että Ryhmä O:n ja VII AK:n eteneminen oli pysähtynyt Suununjoelle, olivat nämä yhtymät sitoneet tehokkaasti venäläisten päävoimat eteläsiivelle. Venäläiset olivat pystyneet irrottamaan vain JR 15:n horjuvan pohjoissiipensä vahvennukseksi. Tämä oli varsin vähän ottaen huomioon sen, että KarA oli samaan aikaan keskittänyt kaksi divisioonaa Prikaati Kuussaaren lisäksi ko rintamanosalle.

3. 4.D:n hyökkäys Juustjärven tasalle

4.D:n komentajan ottaessa rintamavastuun Koikarin—Suununsuun alueella oli yhtymän joukkojen ryhmitys seuraava: JR 35 (—I P) Suununsuun kannaksella tehtävänään eteneminen Tiutian alueelle, I/JR 26 kosketuksessa vihollisen kanssa Koikarin pohjoispuolella, II/JR 26 ja Kev Os 14 valmistautumassa ylikuljetukseen Hirvaksessa sekä 32. ja 42. RajaJK Jyrhämän pohjoispuolella, jossa myös yhtymän tykistö, 5 patteristoa, oli tuliasemissa. Tällöin 13 päivänä keskipäivän aikoihin 4.D:n komentaja sai Ryhmä OE:n välittämänä KarA:n käskyn, jossa kaikin keinoin määrättiin kiirehtimään etenemistä Juustjärvelle ja käyttämään edullista vihollistilannetta hyväksi.

Nyt on tähdennettävä sitä seikkaa, että näin muodostunut edullinen tilanne ei tullut suoranaisena yllätyksenä KarA:n johdolle, joka jo ensimmäisestä operaatiokäskystään alkaen oli korostanut Koikarin—Juustjärven alueen merkitystä. Tämän vuoksi sinne oli myös suunnattu 4.D:n pääosat ja 4.DE, jolle ei myöskään siksi ollut annettu johtamisvastuuta Munjärven valtauksen jälkeen.

4.D oli nyt KarA:n operaation alkuvaiheen ehkä ratkaisevimman tilanteen avainasemassa, jossa päättäväisyydellä ja nopealla toiminnalla olisi ollut ensiarvoisen tärkeä merkitys erityisesti alkuvaiheessa. Tämän vuoksi onkin mielenkiintoista tarkastella, vaikkapa pääpiirtein, miten tässä tilanteessa meneteltiin.

Vahventaakseen jo heti alkuvaiheessa 4.D:n hyökkäysvoimaa alisti Ryhmä O:n komentaja divisioonalle vielä reservinään olleen

JR 25:n (— I P), joka siirrettiin 13. päivän iltana Koikariin. Nyt 4.D:n komentajalla oli käytössään noin 7 pataljoonan voimat, mutta tehtävänä oli vielä tässä vaiheessa hyökkäyksen jatkaminen sekä Juustjärven että Tiutian suuntiin.

Koikarin—Juustjärven tien sulkeneen vihollisosaston vahvuutta ja yksikkönumeroa ei vielä tiedetty, mutta vahvuudeltaan se ei voinut olla huomattava siepatun sähkeenkään mukaan, josta lisäksi ilmeni, että 71.D:n komentajalla ei ollut myöskään reservejä. Tämä seikka oli yleistilanteenkin kannalta varsin ymmärrettävää, sillä olihan juuri ko-divisioonan vastattava koko laajasta pohjoissiivestä samanaikaisesti, kun sen päävoimat, JR 131 ja JR 367, oli työnnetty Kivatsun suunnalle.

4.D aloitti tavallaan varsin varovaisesti toimien etenemisensä Juustjärven suuntaan, sillä JR 26:lle alistettu Kev Os 14 joutui yksin työntämään vihollista taaksepäin 13. päivän taisteluissa. Sama toistui 14. päivänä, jolloin rintamavastuussa oli vuorostaan JR 25. Vasta 14./15. 10. yöllä ja 15. päivän aamuna ryhdyttiin saarrostamaan vastustajaa koko rykmentin voimin, mikä yritys johtikin vihollisen I/JR 131:n motittamiseen Pyhäniemen kylässä iltapäivällä. Hiukan tätä ennen saatiin kosketus Juustjärven suunnalta kuorma-autoilla saapuvaan JR 15:n etujoukkoon, josta osa tuhottiin. 4.D ei kuitenkaan ryhtynyt etenemään Juustjärven suuntaan 15. päivänä, vaan JR 25 (— I P) jatkoi syntyneen motin puhdistamista.

Samana päivänä luovuttiin JR 35:n (— I P) etenemisyrytyksestä Suununsuun kannaksen kautta Tiutiaan, koska 2.JPr oli käännytetty Kivatsun suuntaan. Nyt 32.RajaJK otti Suununsuun kannaksen varmistuksen vastuulleen ja JR 35 (— I P) siirrettiin päähyökkäyssuunnalla käytettäväksi.

Vaikka Ryhmä O:n komentaja oli korostanut toistamiseen nopean etenemisen tärkeyttä ja yleistilannekin sitä vaati, ei 4.D ilmeisestikään ryhtynyt kaikkiin käytettävissään oleviin keinoin ja voimin kii-rehtimään etenemistään. JR 25 sai 15. 10. illalla käskyn jatkaa motin laukaisemisen jälkeen 16. 10. aamulla myös hyökkäystä Juustjärven suuntaan. Tässä oli kuitenkin rykmentille liian useita tehtäviä nopeutta vaativassa tilanteessa, sillä vaikka motti puhdistettiinkin 16.

10. aamuun mennessä, oli samalla menetetty runsaasti aikaa, jolloin 71.D:n komentajalle jäi mahdollisuuksia Juustjärven puolustuksen järjestämiseksi. Tämän estämiseksi sai KevOs 14:llä ja 42.RajaJK:lla vahvennettu JR 26 käskyn siirtyä etulinjaan ja aloittaa etenemisen. Eteneminen alkoi klo 10.00 ja johtikin kosketukseen Elmusjärvellä puolustuksessa olevaan viholliseen. Iltaan mennessä venäläiset pysäyttivät JR 26:n hyökkäyksen eivätkä seuraavanakaan päivänä tehdyt etenemisyrietykset johtaneet tulokseen. Venäläiset olivat irrottaneet III/JR 126:n ilmeisesti 16. 10. Porajärven suunnalta ja siirtäneet sen Elmusjärven asemaan yhdessä JR 15:n osien kanssa.

42.RajaJK valtasi Kortassin 17. 10. ja varmisti divisioonan oikean sivustan.

Koska eteneminen tien suunnassa oli osoittautunut vihollisen sitkeän vastarinnan vuoksi aikaa vaativaksi ja vaikeaksi tehtäväksi, päätti 4.D:n komentaja 17. 10. illalla, että seuraavana aamuna oli aloitettava hyökkäys vihollisen voimien hajottamiseksi leveällä rintamalla JR 26:n ja JR 25:n voimin. Tämä tuottikin tuloksia huolimatta vihollisen saamista vahvennuksista ja I/JR 126:n pääosin 4.D:n selustaan 18. 10. iltapäivällä suorittamasta vastakoukkauksesta. Juustjärvi vallattiin 19. 10. ja seuraavana päivänä saatiin yhteys lännestä eteneviin Pr K:n joukkoihin.

4.D:n toiminta antaa jossakin määrin aihetta arvosteluun. On tietenkin myönnettävä, että divisioonan toimintaa vaikeutti suurella määrällä joukkojen väsymys, alivahvuisuus, alkutehtävän kaksinaisuus, vaikea maasto ja huonot sääolosuhteet 15. päivän jälkeen sekä se, että venäläiset voivat ratkaisevimmissa kohdin tukeutua etukäteen kenttälinoitettuihin maastokohtiin. Toisaalta taasen tiedettiin, että vihollinen oli myös poikkeuksellisen suurissa vaikeuksissa koko KarA:n kaistalla ja erityisesti Koikarin—Juustjärven suunnalla. Tämä tieto vihollistilanteesta, saatu käsky ja tietoisuus oman yhtymän tärkeästä tehtävästä kokonaisuuden puitteissa olisi velvoittanut alusta alkaen käyttämään kaikkia irtisaatavia voimia yhtäaikaiseen toimintaan. Takaa-ajotilanne ja myöhemmin kohtaamisolosuhteetkin olisivat vaatineet tällaista toimintaa, joka epäilemättä olisi säästännyt aikaa ja ponnistuksia myöhemmin.

4. 8.D:n hyökkäys Paateneen tasalle

II AK otti 15. 10. rintamavastuun Ryhmä O:n kaistalla. Tällöin eversti B Winellin komentaman 8.D:n päävoimat, JR 4 ja JR 24 sekä 2 patteristoa oli keskitetty Porajärven—Valasmon maastoon ja patteristolla vahvennettu JR 45 armeijakunnan reserviksi Lintujärvelle. Samalla Pr K alistettiin 8.D:lle, joka sai tehtäväkseen päävoimin Paateneen valtauksen ja toisaalta Pr K:n voimin etenemisen Juustjärvelle.

Nyt 8.D:lla olisi ollut ainakin teoreettinen mahdollisuus tukea välittömästi 4.D:n etenemistä Juustjärvelle sitomalla vastassaan olevan JR 126:n (—II P) pääosat. Käytännössä tämä yritys kuitenkin olosuhteiden vuoksi viivästyí juuri ratkaisevimmalla hetkellä, koska Porajärveltä Soutojärvelle johtava tie oli miinoitettu 15 km:n pituudelta ja vaikeasti kierrettävät Suununjoen ylimenokohdat oli ylitettävä keli-rikko-olosuhteiden vallitessa. Ohut jääpeite haittasi ylikuljetuksia ja sillan rakentamista. Kosketus venäläisiin saatiin uudelleen 16. 10. Tsinjärven—Kotsjärven vesistökapeikossa, joka pystyttiin ylittämään vasta lokakuun 18 päivän aamuna.

Tämän jälkeen 8.D:n etujoukon hyökkäys tapahtuikin nopeana polkupyörämarssina Jänkäjärveltä Paateneen, joka saavutettiin jo 19. 10. kuluessa. Vihollisen vastarinta oli varsin heikkoa, mutta avautunutta toimintamahdollisuutta oli toisaalta käytetty epäröimättä hyväksi. Tiestön sangen heikko kunto aiheutti sen, että divisioonan tykistöä ja huoltoa varten oli suoritettava tienkorjauksia Jänkäjärven ja Paateneen välillä, ennen kuin hyökkäystä voitiin käydä jatkamaan.

5. Venäläisten vastatoimenpiteet pohjoissiivellä

Venäläisten toiminta po ajanjaksona ansainnee myös lähempää tarkastelua. Porajärven ja erityisesti Koikarin menetys sai heidän pohjoissiivensä liikkeelle taaksepäin juuri siinä vaiheessa, jolloin heidän rintamansa kauttaaltaan joutui KarA:n lujan painostuksen alaiseksi. Nyt ei voitukaan vahventaa 71.D:aa kuin rykmentin voimin, vaikka divisioona joutui torjumaan samanaikaisesti kolmen divisioonan vahvuisen yhtymän hyökkäyksiä vieläpä eri suunnilla. Ilmeistä on, että venäläiset olisivat pystyneet hallitsemaan Porajärven alueella tilanteen

toistaiseksi JR 126:n voimin edullisen maaston vuoksi, ja täältähän he vetivätkin joukkonsa järjestyksessä edulliseen Tsinjärven—Kotsjärven asemaan. Mutta 4.D:n hyökkäys aiheutti niin uhanalaisen tilanteen, että venäläisten oli ryhdyttävä kiireesti tilapäistoimenpiteisiin estääkseen suomalaisia murtautumasta nopeasti Juustjärvelle. I/JR 131:n uhrautuvan taistelun suoman vähäisen aikavoiton turvin he siirtivät Kontupohjan suunnalta rautatiekuljetuksiin 71.D:lle alistetun JR 15:n Karhumäkeen, josta edelleen osia rykmentistä Juustjärven eteläpuolelle osan jäädessä ilmeisesti taemmaksi Mäntyselän kapeikon suojaksi.

Tämä toimenpide ei kuitenkaan pystynyt vakauttamaan tilannetta, koska I/JR 131 oli jo 15. 10. motitettu ja 4.D löi ainakin osittain saapuvan vahvennuksen etujoukon saatuaan siihen kosketuksen sen ollessa vielä marssilla. Nyt 71.D:n komentajan oli jälleen siirrettävä JR 126:n osia Juustjärven eteläpuolelle Elmusjärvelle. Tämä siirto tapahtui todennäköisesti aikaisintaan 16. 10., jolloin osia rykmentistä jäi vielä Tsinjärven—Kotsjärven linjalle. Eteläsiiveltä venäläiset eivät vielä voineet irrottaa enempää voimia pohjoissiiven vahvennukseksi, joten täällä oli toimittava edelleenkin varsin alivoimaisin joukoin ja tilapäisratkaisuihin turvautuen. 4.D:n toiminnan hitaus ja jatkuvat hyökkäykset vain tien suunnassa koituivat oleelliseksi eduksi 71.D:lle, joka pureutumalla tien lähimaastoon pystyi vähinkin joukoin hidastamaan riittävässä määrin hyökkääjää. Vasta 18. 10. 4.D:n maastoitse aloittama koukkaussarja murti venäläisten vastarinnan ja pakotti 71.D:n luopumaan Juustjärven tienristeyksestä.

71.D:n komentajan 17.—18. päivänä tekemä päätös oli myös mielenkiintoinen. Soutojärven alueella olevat joukot siirrettiin nopeasti Juustjärven suuntaan, joka nyt oli ratkaisevin avainmaasto kokonaisu-tilanteen kannalta. Venäläiset yrittivät hidastaa 4.D:n etenemistä suurinkin uhrauksin saadakseen aikaa Semsjärven—Mäntyselän alueen puolustusjärjestelyille. Paateneen suuntakin jätettiin avoimeksi joko olosuhteiden pakosta tai siksi, että uskottiin heikon tiestön hidastavan suomalaisten etenemistä siinä määrin, että vahvennuksia ehtisi saapua Paateneen alueelle ennen suomalaisia. 8.D:n ripeä eteneminen lienee ollut kuitenkin melkoinen yllätys venäläisille, sillä nyt tälle suunnalle oli kiireesti siirrettävä III/JR 15. 8.D löi sen kärkekomppanian 19. 10.

aamalla Selkissä ja pataljoonan pääosien etenemisyritys Paateneessa torjuttiin saman päivän iltana Seesjärven lounaiskulmassa Kirvesvaaran alueella. Samalla suomalaiset löivät Paateneetta puolustaneet heikohkot 6.ErP:n ja 73.RajavOs:n joukot Paateneen pohjoispuolelle.

Venäläisten oli onnistunut vetää JR 126:n jäljelle jääneet osat Juustjärven itäpuolelle, jossa nämä yhdessä JR 15:n (—III P) kanssa sulki avoimen tieyhteyden Karhumäkeen. Tärkein saavutus venäläisille oli kuitenkin saavutettu aikavoitto, joka nyt mahdollisti joukkojen siirron eteläsiiveltä pohjoissiivelle ja näiden ryhmittämisen Semsjärven—Mäntyselän edeltä käsin kenttälinnoitettuun puolustusasemaan.

III ETENEMINEN KARJALAN MAASELÄN—TSOPINAN— KÄPPÄSELÄN TASALLE 20. 10.—8. 11. 1941

A RYHMITYS JA VOIMASUHTEET ENSI TAVOITTEESSA

Suomalaisten ja venäläisten sotajaoitus ja voimasuhteet on esitetty taulukossa 2 sekä ryhmitys kuvassa 3. Nämä voimasuhteet osoittavat, että KarA:n operaation ensi vaihe oli ollut pääpiirtein menestyksellinen ja suunnitelman alkuosa oli pystytty toteuttamaan. Suurimpina haittoina olivat lyhytaikaisen kelirikon ja joukkojen lisääntyvän väsymyksen ohella melkoiset huolto- ja johtamisvaikeudet. Nämä vaikeuttivatkin operaation seuraavaa vaihetta tuntuvalta tavalla. Joukkojen lukumäärässä tapahtui sikäli muutos, että Pr K hajotettiin Juustjärven valtauksen jälkeen ja sen heimosoturipataljoonat siirrettiin Petroskoihin varuskuntajoukoiksi.

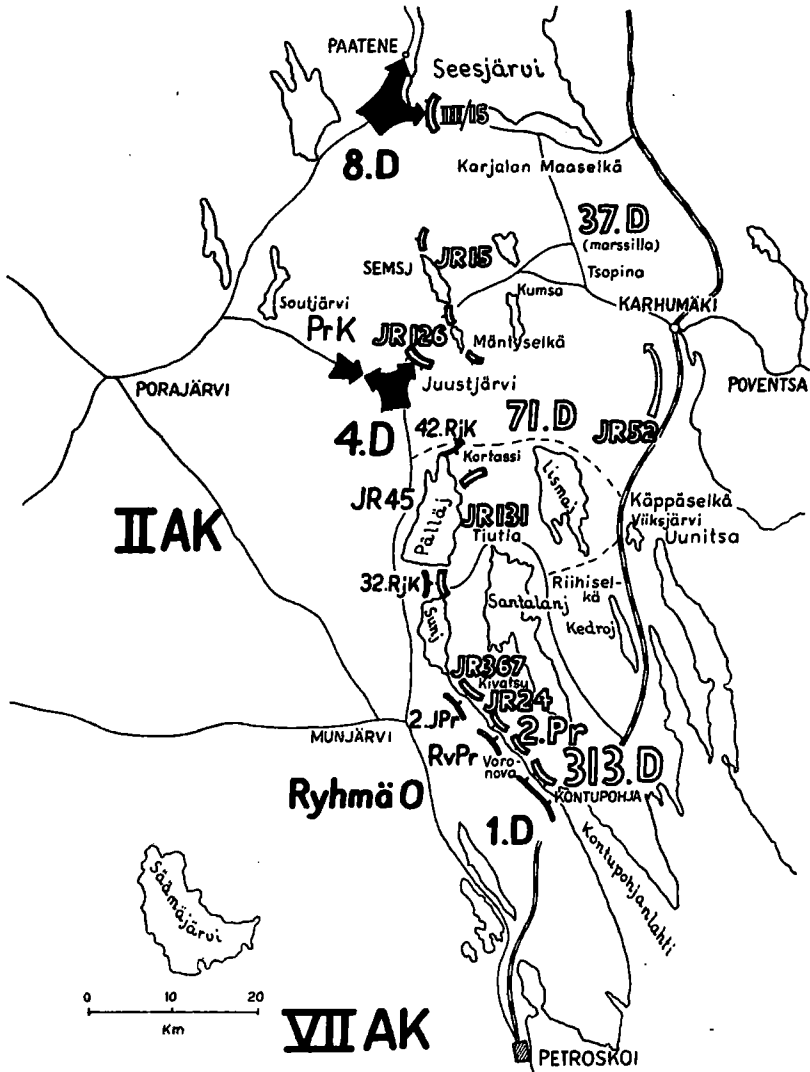
Venäläiset olivat lokakuun puolivälissä järjestäneet johtosuhteensa uudelleen. 7.AE sekä 272.D oli siirretty Syvärin kannakselle ja Jäämeren—Äänisjärven välillä toimivat joukot oli yhdistetty kenraali Frolovin alaiseksi Karjalan rintamaksi. Seesjärven—Äänisjärven alueella toimivista joukoista muodostettiin kenraalimajuri Knjasevin komennossa oleva Karhumäen operatiivinen ryhmä.

Venäläiset olivat saaneet vakautetuksi puolustuksensa Kontupohjanlahden—Suununjoen—Pälljärven linjalla ja samalla järjestetyksi

Alue	KarA	Voimasuhde suom:venäl	Karhumäen Op Ryhmä
Paatene	II AK 8. D — JR 4, 24, II/JR 10, Er PPK/10. Pr, Kev Os 19; — I/KTR 11, Rask Psto 21 ja 3./KTR 18	Jv 8:3 Tyk 8:0	71. D — III/JR 15 — 6. ErP ja 73. Rajav Os
Juustjärvi— Koikari	4. D — JR 25 (— I P), 26, 35 (— I P), 45, SissiP 1 ja 2, 32. ja 42. RJK, Kev Os 14, — KTR 1, II/KTR 11, Rask Psto 15 ja 22 (— 3. Ptri), III/KTR 11	Jv 42: 3—4 Tyk 6: 1/3	— JR 126, 131, 15 (— III P) — hp ptri Huom 37. D:n JR 52 siirtymässä Semsjärvelle
Kivatsu— Voronova	Ryhmä O — Rv Pr., 2. JPr, I/JR 35 ja I/JR 25; — Kev Psto 10, 12 ja 13, Rats Ptri	Jv 8: 10—13 Tyk 3: 3—6	— JR 367, 24 ja 2. Er Pr, — KTR 230 ja HpR 237
II AK:n reservi: 2 patl ja 2 ptria			
Kontupohja	VII AK 1. D — JR 5 (— P), 56 ja 60; — KTR 5, III/KTR 9, Rask Psto 1 ja 4	Jv 8: 9—12 Tyk 6: 2—3	313. D — JR 1068, 1070, 1072 ja KTR 856
KarA:n reservi: 11. D, 1. JPr ja PsP			

Taulukko 2. Suomalaisen ja venäläisten sotajaoitus ja voimasuhteet 19. 10. 1941.

ko alueella olevien joukkojensa johtosuhteet. Mutta Ryhmä O:n ja VII AK:n painostamina he eivät olleet pystyneet irrottamaan täältä

Kuva 3 Tilanne 19. 10. 1941 ensi tavoitteessa

riittävän nopeasti johtoportaita ja joukkoja pohjoissiivelleen, jossa heillä oli vastassaan II AK:n 7—10-kertainen ylivoima ja vaikea kriisitilanne sekä Paateneen että Juustjärven suunnassa. 4.D:aa vastaan oltiin kuitenkin jo keskittämässä 37.D:n päävoima, joka toimenpide oleellisesti tuli helpottamaan 71.D:n tukalaa tilannetta.

B KarA:n JOHTOSUHTEIDEN UUELLEENJÄRJESTELYT

24. 10. 1941

Tilanteen kehityksen johdosta oli KarA:n johdolla edessään kolme tärkeää ratkaisua, nimittäin:

1. hyökkäyksen nopea jatkaminen Karjalan Maaselän ja Karhumäen suuntiin käyttäen hyväksi vihollisen vielä hajanaista puolustusta;
2. venäläisten etelä- ja pohjoissiiven joukkojen eristäminen toisistaan;
3. omien joukkojen johtosuhteiden tarkoituksenmukainen uudelleenjärjestely erityisesti Ryhmä O:n ja VII AK:n osalta.

Ensimmäinen tehtävä oli tilanteen vuoksi selvä, ja KarA:n komentaja käski jo 19. 10. II AK:aa jatkamaan päävoimineen välittömästi hyökkäystä tavoitteen saavuttamiseksi.

Toista ratkaisua, venäläisten voimaryhmien eristämiskysymystä, joka samalla liittyi kiinteästi II AK:n päävoimien oikean sivustan suojaamisprobleemiin, oli tutkittu jo 15. 10. alkaen suorittamalla maaston tiedustelua Pälläjärven ja Lismajärven pohjoispuolella. Täällä piti kartan mukaan olla ajoneuvopolku Kortassista Saitämän kylään Käppäselän luoteispuolelle, mutta todellisuudessa se osoittautui vaivoin kuljettavaksi poluksi. Koska vihollisia ei ollut täällä havaittu alkuvaiheen jälkeen, näytti suunta tarjoavan mahdollisuuksia vihollisen voimaryhmien eristämiseksi. II AK:n komentajan suhtautuessa myönteisesti aikomukseen käski KarA:n komentaja 19. 10. armeijakunnan suuntaamaan patteristolla ja pioneerivoimalla vahvennetun JR 45:n Kortassista Käppäselkään rauta- ja maantieyhteyksien katkaisemiseksi.

Rykmentti alistettiin samalla johtamisteknisistä ja yhteistoiminnallisista syistä 4.D:lle. Mainittakoon, että 4.D:n komentaja piti ko yritystä äärimmäisen vaikeana toteuttaa ja esittikin JR 45:tä käytettäväksi päähyökkäyssuunnan vahvennuksena.

Kolmatta, eteläsiiven johtosuhteiden uudelleenjärjestelykysymystä, oli jouduttu harkitsemaan jo 16. 10. alkaen, jolloin PM oli esittänyt, että VII AK:n johtoon alistettaisiin myös itä- ja keski-Syväriellä toimivat 7. ja 17.D. Tämä esitys sattui ajankohtaan, jolloin VII AK:aan kuulunut 11.D määrättiin lopullisesti siirtymään kokonaisuudessaan Syvärielle KarA:n reserviksi. VII AK:n alaisuuteen jäi tällöin Äänisen rannikopuolustus ja 1.D. Tilanteen tässä vaiheessa KarA:n komentaja ei kuitenkaan katsonut voitavan suorittaa uusia johtosuhtejärjestelyjä, jotka olivat olennaiselta osaltaan riippuvaisia sekä tilanteen kehityksestä II AK:n ja VII AK:n kaistoilla että viestiteknisistä ja huollollisista mahdollisuuksista. Erityisesti Ryhmä O:n ja 1.D:n alistamisen tarpeellisuutta VII AK:n johtoon tähdennettiin jo 18. 10. annetussa vastauksessa. Tämä tarve oli perusteltavissa kahdesta syystä. Ensinnäkin II AKE:n oli saatava keskittyä painopisteessä olevien 8. ja 4.D:n johtamiskysymyksiin, joka ei ollut viestitekniisten ja huollolisten seikkojen vuoksi vaikeuksia vailla. Toisaalta Ryhmä O ja 1.D oli saatava vaikean vesistö- ja kapeikkomaaston takia keskinäiseen kiinteään vuorovaikutukseen, joka edellytti yhteistä ylempää johtoporrasta. Ja VII AKE oli ainoa johtoporras, joka Petroskoin keskeiseen asemaan sijoittuneena tuli kysymykseen, yksinpä täältä Ryhmä O:een myöhemmin suunnattavien viesti- ja huoltoyhteyksienkin vuoksi.

Asia oli siis periaatteessa ratkaistu 18. 10., jolloin sitä ei tietenkään voitu käytännössä toteuttaa, koska juuri oli muodostettu II AK ja tilanteen kehitys tavallaan kypsymätön lopullisen päätöksen antamiseen. Käsky uusista johtosuhteista annettiin 24. 10., jolloin II AK:aan jäivät 8. ja 4.D sekä VII AK:aan Ryhmä O, 1.D ja Äänisen rannikopuolustus. Päivämäärä oli ollut oleellisen riippuva Ryhmä O:n huoltoyhteyksien suuntaamismahdollisuuksista Petroskoihin, jonne nyt rautatie oli saatu korjatuksi.

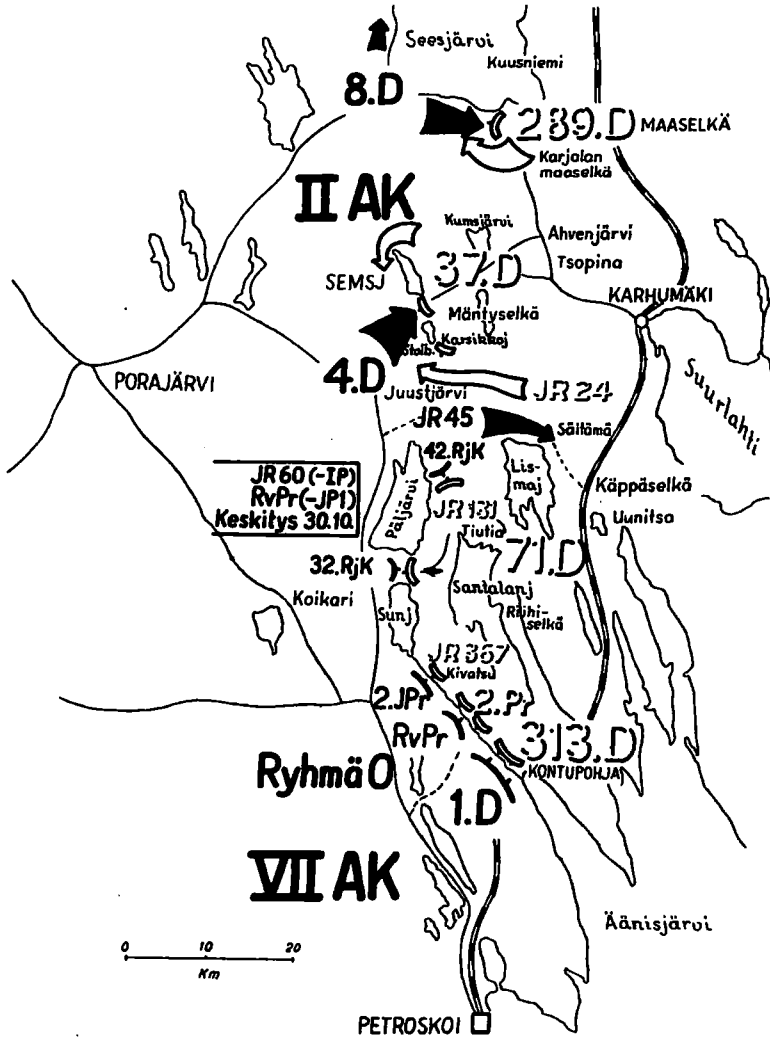
C II AK:n ETENEMINEN KARJALAN MAASELÄN—TSOPINAN —PERÄLAHDEN TASALLE

II AK:n komentaja antoi saamansa käskyn perusteella jatkotehtävät alaisilleen joukoille, 4.D:lle jo 19. 10. ja 8.D:lle 20. 10. Edellisen yhtymän piti ajaa venäläisiä takaa ja pyrkiä Karhumäkeen ja 8.D:n piti vallata Karjalan Maaselkä ja tämän jälkeen välittömästi Maaselän asema. Osia voimista (Vahv II/JR 10) oli suunnattava Volomajoelle Seesjärven länsipuolitse yhteyden saamiseksi 14.D:n joukkoihin. II AK:n päävoimat ja JR 45 aloittivat etenemisensä jo 20. 10.

8.D aloitti hyökkäyksensä välittömästi 20. 10. vaikka sillä oli suuria tiestön heikosta kunnosta johtuvia huolto- ja siirtovaikeuksia. Volomajoki saavutettiin 25. 10. ja Os Partinen (Vahv II/JR 10) jäi ko maastoon varmistustehtäviin.

Seesjärven eteläpuolella valtasivat 8.D:n joukot III/JR 15:n viivyttäessä 24. 10. Kuusniemen maaston, joka sijaitsee 5—6 km Karjalan Maaselän länsipuolella ja n 25 km:n päässä tavoitteesta Maaselän asemasta. Samana päivänä aloittivat venäläiset yllättäen rykmentin voimin vastahyökkäyksen. Pian ilmeni, että tämä rykmentti kuului uuteen 289.D:aan, jonka venäläiset olivat ehtineet keskittää tänne operatiivisesti sangen tärkeälle suunnalle. 8.D löi vastahyökkäykseen osallistuneen rykmentin 24.—27. 10. välisenä aikana valmistautuen samalla välittömästi jatkamaan hyökkäystään tärkeän Karjalan Maaselän tienristeysmaaston valtaamiseksi. (Kuva 4).

4.D:n jatkaessa 20. 10. hyökkäystään JR 126:n osien viivyttämänä saatiin jo 21. päivänä todeta venäläisten siirtäneen JR 52:n tälle suunnalle. Tosiasiallisesti venäläiset olivatkin onnistuneet keskittämään 37.D:n Semsjärven—Mäntyselän kenttälinoitettuun puolustusasemaan, saaden täten heille elintärkeän ja murtumispisteessä olleen suunnan puolustuksen järjestetyksi uudelleen. 37.D:n tykistöksi oli annettu KrhP 17, joka oli uusi yksikkö. Suomalaisten saatua 24. 10. kosketuksen ko puolustusasemaan aloittivat venäläiset myös täällä samana päivänä vastahyökkäykset aluksi JR 15:n voimin liittäen tähän 26. 10. JR 24:n koukkauksen Säitämästä 4.D:n selustaan Stolbovajan maastoon. II AK oli vahventanut jo 23. päivänä 4.D:aa ErP 21:llä, ja JR 24:n koukkauksen torjumiseen annettiin divisioonalle armeijakunnan ainoa

Kuva 4. Tilanne 24. 10. 1941. Venäläisten vastahyökkäykset pohjoisiltavellä ja JR 45:n koukkaus keskustassa

reservi, Os Roininen (SissiP 1 ja 2). 4.D löi venäläisten vastahyökkäykset takaisin 24. 10.—27. 10. välisenä aikana vallaten samalla myös Kumsan kylän. 37.D:n joukot hajaantuivat osittain vetäytyen metsien kautta Karhumäen suuntaan.

Vahv JR 45 oli vaikeakulkuisen maaston hidastamana vallannut 25. päivänä Saitämän kylän ja aloitti etenemisen Käppäselän aseman valtaamiseksi, joka onnistui lopullisesti 28. 10. Venäläiset heittivät 26. päivänä työmuodostelmilla vahvennetut RajavP 185:n ja VartR 155:n suomalaisia vastaan Saitämän—Käppäselän alueelle pyrkien samalla häiritsemään JR 45:n yhteyksiä Tiutiasta pohjoiseen osilla JR 131:n voimista. Nämä yritykset torjui 42.RajaJK Kortassin alueella. Hyvin todennäköistä on, että JR 45:n koukkaus osui, venäläisten puolelta arvioituna, operatiivisesti varsin arkaan kohtaan ja heidän yleistilanteensa kannalta hyvin epäedulliseen aikaan.

II AK:n komentaja arvosteli tilanteen antavan mahdollisuuksia saavuttaa tavoite nopeastikin, koska kaikilla hyökkäyssuunnilla oli saavutettu huomattavaa menestystä huolimatta venäläisten saamista vahvennuksista ja uusista johtosuhdejärjestelyistä. Päätöksen mukaan 8.D:n oli vallattava Karjalan Maaselkä ja saatava yhteys Ahvenjärven suunnassa 4.D:aan. Tämän jälkeen divisioonan oli estettävä venäläisten vahvennusten keskittäminen pohjoisesta valtaamalla Maaselän asema ja varmistaen Kärkijärven aseman maastossa pohjoiseen hyökkättävä päävoimin rautatien suunnassa Karhumäen itäpuolelle Lumpuisiin. 4.D:n oli heti jatkettava hyökkäystään suoraan Karhumäkeen ja JR 45:n ”pihtien eteläisenä leukana” työnnyttävä Karhumäkeä kohden Uunitsanjoelle varmistaen samalla Käppäselän alue. JR 45:n toiminnan tukemiseksi esitettiin 26. päivänä parikin pyyntöä KarAE:lle, että VII AK suuntaisi kiireellisesti riittäviä voimia Koikarin—Käppäselän suuntaan. Käsky hyökkäyksestä annettiin 28. päivänä.

II AK:n aloitettua uudelleen operaationsa saatettiin todeta venäläisten vastarinnan entisestään lujittuneen. 8.D valtasi venäläisten lujasti puolustaman Karjalan Maaselän marraskuun 1. päivänä, jolloin saatiin yhteys 4.D:n joukkoihin Ahvenjärvellä. 4.D oli saavuttanut tällöin ko kylän ja valtasi 3. päivänä Tsopinan tienristeyksen. Nyt II AK:lla oli hallussaan tavoitteen etumaaston tärkein poikittaisyhteys, Tsopinan—Karjalan Maaselän maantie. VahvJR 45 oli puolestaan saa-

nut haltuunsa Käppäselän ja Uunitsan välisen rautatie- ja maantieosuuden. Venäläiset olivat siirtäneet eteläsiiveltään uusia vahvennuksia 4.D:aa vastaan. Jo lokakuun 31. päivänä 2.ErPr:n pääosat olivat Kumsan kylän itäpuolella, ja näihin aikoihin JR 45:tä vastaan keskitettiin aikaisemmin mainittujen osastojen lisäksi III/2.ErPr ja II/JR 131 sekä rajakoulun komppania. II AK oli vahventanut 28. 10. 4.D:aa I/JR 35:llä ja JR 45:ttä 1. 11. SissiP 1:n voimin.

Marraskuun 3. päivänä II AK:n johto suhtautui vielä optimistisesti tilanteen kehitykseen. Tosin oli merkkejä siitä, että 8.D:n hyökkäys kohtaisi suuria vaikeuksia hyökkäysvoiman alkaessa osoittautua ensimmäisen kerran riittämättömäksi vastarinnan jatkuvasti lujittuessa. 4.D:n joukkoja alkoi haitata väsymys juuri tavoitteen vaikeassa etumaastossa, ja JR 45 oli sitoutunut ainakin tasavahvuisen vihollisryhmän kanssa taisteluun. Toisaalta yleistilanne eteläsiivellä oli suotuisa, ja tämä vaati ponnistusten nopeaa jatkamista. 4.D:n komentajalla oli myös 3. 11. käsitys, että Karhumäki olisi vielä vallattavissa 4.D:n voimin, jos VII AK pystyisi sitomaan vastassaan olevat venäläiset. II AK:n komentaja käski 4.D:n jatkamaan päävoimin hyökkäystä Karhumäkeen ja JR 45:n voimin Perälähteen, jossa rykmentin oli estettävä venäläisten eteläsiiven joukkojen vetäytyminen kaupunkiin. Tämän vaiheen tarkastelu on suoritettu jäljempänä, koska se liittyy läheisesti VII AK:n operaation kehitykseen.

D VII AK:n OPERAATION SOPEUTTAMINEN II AK:n TOIMINTAAN

Kun Ryhmä O ja 1.D olivat saavuttaneet 19. 10. mennessä Suununjoen linjan, olivat ko yhtymät ryhtyneet valmistelemaan ylimenoa aikaisemman tehtävänsä, Kontupohjan valtaamiskäskyn, perusteella. Samalla joukot saivat levähtää noin viikon ajan. Venäläiset käyttivät syntynyttä taistelutaukoa myös hyväkseen siirtäen 37.D:n ja 2.ErPr:n 4.D:aa vastaan ja järjestäen johtosuhteensa uudelleen. Tästä seikasta esitetään yhteenveto myöhemmin.

KarA:n johdon kannalta arvosteltuna ei Ryhmä O:n ja 1.D:n päävoimien ryhmitys eikä niiden varsinainen tehtävä soveltunut täysin yleistilanteen kehitykseen. Nythän, II AK:n operaation alkaessa lähes-

tyä tavoitetta ja JR 45:n ollessa jo koukkausvaiheessa, oli tärkeää saada operaatio käyntiin koko vesistöalueella olevia venäläisten voimia vastaan ja samalla pyrittävä tukemaan II AK:n oikean siiven toimintaa. Käsky johtosuhteiden uudelleenjärjestelystä annettiin 24. 10., ja tässä käskyssä VII AK määrättiin valtaamaan ja puhdistamaan Kontupohjasta itään ja pohjoiseen oleva niemi- ja kapeikkoalue. Tehtävä oli suoritettava kiinteässä yhteistoiminnassa II AK:n kanssa käyttäen hyväksi tämän etenemistä sekä tukien ko yhtymän oikean siiven hyökkäystä Käppäselän—Karhumäen suunnalla. Välirajaksi armeijakunnille määrättiin Pälläjärven länsirannalla olevan Pyhäniemen ja Käppäselän tasa. Samalla VII AK oikeutettiin käyttämään II AK:n liikennemääräyksiä noudattaen Kortassin—Säitämän—Käppäselän tieyhteyttä.

KarA:n 24. 10. antama käsky asetti VII AK:n uuden ja huomattavasti laajemman sekä vaativamman tehtävän eteen, johon se ei ollut osannut varautua. Tehtävän suoritus oli jo yksin maastollisistakin syistä vaikea, sillä etenemissuuntia oli vain kaksi, nimittäin Santalanjärven pohjoispäitse Tiutian kannaksen ja eteläpäitse Kontupohjan kannaksen kautta kulkevat tiet. Pohjoisin tieyhteys, Suununsuu—Tiutia—Riihiselkä—Kedrojärven pohjoispää, oli tärkeämpi, koska vain sitä suuntaa käyttäen oli mahdollista välittömästi tukea II AK:n oikeaa siipeä ja pyrkiä samalla edessä olevien vihollisvoimien eristämiseen Karhumäestä.

Ennen toiminnan aloittamista tapasivat II ja VII AKE:n edustajat toisensa Koikarissa, jossa käsiteltiin yhteistoimintamahdollisuuksia ja operaatioalueen tiestöä. Tällöin ilmeni, ettei Kortassin—Säitämän tieyhteyttä ollut mahdollista käyttää sen huonokuntoisuuden ja JR 45:n suurten huoltovaikeuksien takia. Kun tätä tieyhteyttä ei voitu käyttää, olisi joukkoja pitänyt keskittää Suununsuun—Tiutian—Riihiselän suuntaan, joka nyt tuli yhä tärkeämmäksi tilanteen nopean kehityksen vuoksi.

Tämä seikka oivallettiin VII AKE:ssa, mutta koska ylimenovalmistelut oli jo suoritettu lähes valmiiksi ja joukkojen uudelleen ryhmitykset olisivat vaatineet aikaa, jolloin venäläiset olisivat saattaneet irtaantua häiritsemättä, päätettiin aloittaa ylimenohyökkäys silloisen ryhmityksen perusteella lokakuun 27. päivänä. Operaatio suunniteltiin suo-

ritettäväksi kahdessa vaiheessa siten, että ensiksi vallattaisiin Suununjoen—Santalanjärven välinen alue päävoimat Kontupohjan suunnalla. Tämän jälkeen oli tarkoitus ryhmittää päävoimat Suununsuun alueelle ja katkaista venäläisten vetäytymistie Tiutian—Kedrojärven pohjoispään—Viiksjärven tasalla. Rintamavastuu Ryhmä O:n kaistalla siirtyi II AK:lta VII AK:lle 26. päivänä.

Lokakuun 27. päivänä aloitettu hyökkäys Suununjoen yli johtikin alkuvaiheessa Ryhmä O:n kaistalla menestykseen ilmeisesti siksi, että venäläiset olivat yleistilanteensa takia siirtyneet jo viivytykseen. Pian venäläisten vastarinta kuitenkin lujittui Kontupohjan suunnalla. Yleistilanteen takia KarA:n komentaja käski tällöin 27. 10. VII AK:aa siirtämään riittäviä osia pohjoissiivelleen, ellei heti ollut odotettavissa ratkaisevaa laatua olevaa menestystä Kontupohjan suunnalla. Tämän käskyn perusteella keskitettiin nyt Koikarin alueelle varsin huomattava voimaryhmä, nimittäin JR 60 (—I P), RvPr (—JP 1) sekä JP 7, joka suunnattiin tänne Sunjärven itäpuolitse Suununsuun puolustuksen laukaisemiseksi. 32.RajaJK varmistui Suununsuussa ja 42.RajaJK Kortassissa. Hyökkäyksen jatkamista varten antoi VII AK lokakuun 30. päivänä uuden käskyn, jossa Ryhmä O:n tehtäväksi määrättiin Tiutian valtaaminen ja varautuminen tämän jälkeen etenemään kaakkoon ja Käppäselän suuntaan. 1.D:n tehtäväksi jäi Kontupohjan valtaaminen, ja tätä varten sille alistettiin 2.JPr, jonka 1.D:n komentaja otti johtoonsa kuitenkin vasta 1. 11. klo 24.00 eräiden viestitekniilisten järjestelyjen vuoksi. Todettakoon, että tämä käsky määritteli kummallekin yhtymälle selvät omat tehtävät ja johtosuhteet.

Kun hyökkäys alkoi 31. 10. Suununsuun—Tiutian suunnassa, ilmeni, että venäläiset olivat jo irtaantuneet, ja Ryhmä O menetti kosketuksen viholliseen. Nyt olisi ollut jo yleistilanteenkin takia ratkaisevinta nopea ja keskitetyssä johdossa suoritettu takaa-ajo tässä suunnassa Riihiselkään, josta edelleen Käppäselän ja Mäenselän suuntiin. Toiminta muodostui kuitenkin odotettua hitaammaksi ilmeisesti siksi, että tämä kahteen armeijakuntaan kuuluva lähes divisioonan vahvuinen voimaryhmä toimi ilman yhteistä paikalla olevaa ylempää johtoporasta. Ryhmä OE ja 1.DE toimivat molemmat Kontupohjan suunnalla. Ryhmä OE:n osalta tätä on pidettävä suoranaishana virheenä, sillä kaikki johtamisvastuu ko suunnalla kuului 1.DE:lle. Ryhmä OE:n olisi pitä-

nyt johtaa hyökkäystä Tiutian suunnalla, jossa päättäväsellä toiminnalla olisi ehkä saavutettu vielä ratkaiseviakin tuloksia.

Riihiselkä miehitetiin vastarinnatta marraskuun 1. päivänä, jolloin venäläiset vielä pitivät Kontupohjan kannasta hallussaan. Tämä tilanne näytti VII AK:n komentajasta mahdollistavan vielä sekä Kontupohjan alueella toimivien 313.D:n osien tuhoamisen että osilla voimista yhteyden saamisen Käppäselän alueella toimivaan JR 45:een. Ko päivänä annettiin jatkotehtävistä käsky, jonka mukaan Ryhmä O:n oli ratsuväkirykmentin ja jääkäripataljoonan voimin hyökkäävä Riihiselästä Mäenselkään sekä yhdessä 1.D:n ja Äänisen rannikkopuolustuksen joukkojen kanssa tuhottava Kontupohjan alueella oleva vihollinen. Äänisen rannikkopuolustuksen oli suoritettava ylimeno- ja hyökkäys Kontupohjanlahden yli Kulmuksen niemeen, josta edelleen hyökkävä Kontupohjan suuntaan. Lopulla voimistaan, ts VahvJR 60:lla, oli Ryhmä O:n edettävä Riihiselästä Käppäselän suuntaan rauta- ja maantieyhteyden katkaisemiseksi ja yhteyden saamiseksi JR 45:een. Armeijakunnan reservinä oli koko ajan ollut JR 56 ja JP 1 Kontupohjan luoteispuolella.

Ehkä vielä tällöin olisi ollut mahdollisuuksia tämän suunnitelman onnistumiseen, mutta tärkeimmässä, ts Käppäselän suunnassa toiminta oli edelleenkin varsin hidasta. Kosketusta ei ollut viholliseen, mutta heikko tiestö asetti liikenteelle omat rajoituksensa. Karhumäen tie- ja rautatieyhteys katkaistiin vasta 3. 11. Kedrojärven—Viiksjärven kannaksella. Epäilemättä tämä tehtävä olisi voitu suorittaa jo 2. 11. kuluessakin JR 60:n etujoukoilla VahvHRR:llä, jos etenemistä olisi kiirehditty, kuten KarA:n johto jo tässä vaiheessa oli korostanut.

Venäläiset käyttivät tilannetta hyväkseen ja tyhjänsivät 2. 11. illalla Kontupohjan ja vetivät heikkojen viivytysosastojen sekä miinoitteiden suojaamina 313.D:n päävoimat Viiksjärven kaakkoispuolitse rakentamaansa tilapäistä tietä Uunitsaan, josta edelleen Fedotovan kautta Karhumäen alueelle. Tämä toiminta suojattiin pohjoisempana hyökkäämällä 3. ja 4. päivänä JR 60:tä vastaan sekä pakottamalla tämä osin puolustukseen eteläsuunnassa.

Marraskuun 3. päivänä oli lentotiedustelukin todennut venäläisten vetäytyvän Viiksjärven kaakkoispuolitse. Tämän tilanteen perusteella VII AK:n komentaja päätti katkaista venäläisten vetäytymistien Viiks-

järven—Uunitsanlahden tasalla ja muodostaa Ryhmä O:n Mäenselässä olevista kevyistä joukoista sekä moottoroidusta tykistöstä takaa-ajosaston. Takaa-ajon johtaminen keskitettiin Ryhmä O:n komentajalle ja 1.D (—JR 60:n pääosat) jätettiin armeijakunnan reserviksi, jonka oli varauduttava toimimaan joko Karhumäen tai Sungunniemen suuntaan.

Vastaavasti II AK:n joukot saivat 3. 11. käskyn jatkaa hyökkäystään lukuunottamatta JR 45:tä, jonka liittyminen hyökkäykseen jäi riippumaan yhteyden saannista ennen sitä VII AK:n joukkoihin.

Toiminta kehittyi jälleen odotettua hitaammin. Os Sundmanin etenemistä haittasivat miinoitteet, ja avainasemassa ollut VahvJR 60 ei nytkään pääse ratkaisevaan tulokseen Käppäselän eteläpuolella. KarAE kiirehti käskyllään 4. 11. aamupäivällä, että OsS:n ja JR 60:n on päästävä kaikin keinoin toistensa sekä JR 45:n yhteyteen, jonka puolestaan olisi edettävä kiireesti Perälahauteen.

Vasta 5. 11. Os Sundman, JR 60 ja JR 45 saivat yhteyden keskenään. Tässä vaiheessa muodostuu vielä kerran mielenkiintoinen järjestely takaa-ajon suorittamiseksi. Osa vetäytyvistä venäläisistä joukoista oli vielä Uunitsan—Fedotovan—Perälahden tiellä. Näiden lyömiseksi JR 45 aloittaa VII AK:n tykistön osien tukemana etenemisen Perälahauteen katkaistakseen venäläisten vetäytymistien ja VII AK:n voimat suunnataan takaa-ajoon Uunitsan—Fedotovan—Perälahden tielle. 1.D sai käskyn marssia AK:n reserviksi Käppäselän maastoon. Yritys ei tuottanut tuloksia, vaan venäläiset tekivät lujia vastahyökkäyksiä JR 45:n suunnalla ja vetivät VII AK:n edestä joukkonsa Karhumäkeen. Ehkä paremman tuloksen olisi tarjonnut sellainen järjestely, että JR 45 olisi alistettu viimeistään 5. 11. VII AK:lle, joka olisi voimakkain osin työntynyt Käppäselästä Perälahauteen ja vain heikommoin voimin ajanut takaa venäläisiä Uunitsan—Fedotovan—Perälahden suunnalla. Se, ettei näin tehty, johtui siitä, että arvioitiin venäläisten tyhjentävän Karhumäen kiireesti, jolloin VII AK:n joukot saataisiin irrotetuksi operaatiosta lepoa ja täydennystä varten. Tämä arviointi ei osoittautunut oikeaksi, ja KarA:n hyökkäys pysähtyi 8. 11. mennessä Karjalan Maaselän—eteläisen Osterjärven—Ristilammen—Riihilammen—Perälahden eteläpuolen tasalle. Venäläiset olivat ryhmittyneet puolustukseen Karjalan Maaselän ja Karhumäen maastoon.

Jos näin jälkikäteen arvostellaan niitä tekijöitä, joiden vaikutuksesta VII AK:n operaation mahdollisuuksien rajoissa olleet suuretkin tulokset tavallaan jäivät aluevoittoa lukuunottamatta saavuttamatta, lienevät pääsyinä olleet seuraavat seikat. Ensiksikin KarA:n käsky 24. 10. tuli yleistilanteeseen nähden liian myöhään. Tätä olisi pitänyt edeltää ainakin VII AK:lle käsky varautumisesta toimintaan myös Koikari—Tiutia—Riihiselkä—Käppäselkä suunnassa. Nyt jouduttiin improvisoidusti liikkeelle tässä suunnassa, mistä johtui toinen haittaava päätekiä. Tarkoitan sitä, että VII AK:n pohjoissiivellä oli voimia ainakin aluksi riittämiin, mutta paikalla oleva suunnittelukykyinen yhtymän johtoporras olisi ollut myös välttämättömyys. Tämä suunta tarjosi koko ajan ratkaisumahdollisuuksia, jota vastoin Kontupohjan alue oli operatiivisessa mielessä varsin toisarvoinen sitova rintamanosa, koska rautatieyhteykskin oli huollon kannalta vielä käyttökelvoton Suununjoen sillan tuhoutumisen vuoksi. JR 45:n koukkausta ja Koikarin—Tiutian—Käppäselän suunnassa avautuneita mahdollisuuksia ei nyt käytetty täysin hyväksi yhtenäistämällä johtosuhteita ja siirtämällä sinne lisävoimia heti, kun huoltotilanne olisi tämän sallinut.

E VENÄLAISTEN VASTATOIMENPITEET

Lokakuun 20. päivänä venäläisillä oli vielä suuria vaikeuksia Paateneen ja Juustjärven suunnilla, joissa II AK:n hyökkäys sai rintaman työntymään taaksepäin. Nyt oli Karhumäen operatiivisen ryhmän kannalta tietenkin ratkaisevaa saada keskitetyksi nopeasti lisävoimia pohjoissiivelle, ennen kuin suomalaiset saavuttaisivat Maaselän ja Karhumäen avainmaastot. Tähän toimintaan avautui mahdollisuus kahtaalta. Oli nimittäin käytettävissä saapuva 289.D ja eteläsiiveltä irrottettavat joukot. Vahvennusdivisioona keskitettiin heti Karjalan Maaselän tienristeyksen pitämiseksi ja tärkeän Sorokkaan johtavan rautatieyhteyden suojaamiseksi. Koska Suununjoella oli puolustus saatu vakautetuksi, siirrettiin täältä nopeasti 24. päivään mennessä 37.D:n loppuosat Semsjärven—Mäntyselän asemaan. Suununjoen puolustusta oli varaa heikentää, koska taempana oli useita puolustukselle edullisia kannasmaastoja.

Lokakuun 24. päivään mennessä olivat venäläiset saaneet johtosuhteensa järjestetyksi uudelleen; 289.D vastasi nyt Seesjärven, 37.D Juustjärven, 71.D Tiutian ja 313.D Kontupohjan suunnasta. Samana päivänä aloitettiin pohjoissiivellä vastahyökkäykset, joiden operatiivisena tarkoituksena lienee ollut vain II AK:n hyökkäyksen pysäyttäminen ja oman puolustuksen vakauttaminen silloiselle tasalle — ainakin toistaiseksi.

Nämä yritykset päättyivät kuitenkin 27. päivään mennessä kummallakin suunnalla tappioon. Vastahyökkäykset olivat kiireen vuoksi liian hajanaisia. On ilmeistä, että Kumsan—Karhumäen suunnalla oli jälleen puolustus osin hajaantunut. Tilanteen teki yhä kriittisemmäksi se, että JR 45:n koukkaushyökkäys katkaisi etelä- ja pohjoissiiven yhteydet Käppäselässä juuri samaan aikaan, kun pohjoissiivellä oli kärsitty tuntuvat osatappiot ja eteläsiipeä vastaan alkoi VII AK:n hyökkäys. Vastatoimenpiteet olivat nopeita ja ehkä johdonmukaisiakin. Tsopinan suuntaan siirrettiin 37.D:n vahvennukseksi 2.ErPr:n pääosat, koska suunta oli elintärkeä, ja JR 45:tä vastaan keskitettiin vain työmuodostelmilla vahvennetut n 4 pataljoonan voimat eri joukko-osastoista. Näillä ei pystytty työntämään JR 45:tä pois katkaisukohdasta eikä myöskään lyömään poikki sen yhteyksiä JR 131:n osilla Kortassissa. Nyt venäläisten oli pakostakin ryhdyttävä vetämään eteläsiiven yhtymiä Karhumäkeen, koska tilanne olisi voinut yhä kärjistyä Käppäselän ja Tsopinan alueilla. Tämä vaihe on omalla tavallaan varsin kiintoisa. Nyt ei keskitettykään kaikkia irti saatavia voimia JR 45:tä vastaan sen lyömiseksi ja yhteyden avaamiseksi pohjoiseen, vaan rakennettiin uusi kiertotie Kedrojärveltä Uunitsaan, jota kautta joukkojen pääosat vedettiin pois. Näin meneteltiin ehkä siksi, että arvioitiin tämän olevan helpomman ja nopeamman sekä vähiten tilannetta vaarantavan toimenpiteen. Tämäkin vei aikaa, jonka vuoksi oli pidettävä lujasti Kontupohja hallussa niinkin kauan kuin 2. 11. iltaan saakka. Vaikeammin käsitettävissä on se seikka, että Tiutian suunta jätettiin jo 30. 10. käytännöllisesti katsoen auki. Asia on selitettävissä siten, että KarOpR tahtoi siirtää ensin 71.D:n pääosat Viiksjärven—Uunitsan alueelle ja tien valmistuttua ko joukot varmuuden vuoksi Karhumäen suojaksi Perälahden alueelle. 313.D sai suojata materiaalin siirrot ja vastata viivytyksestä. Tiutian suunnan avaaminen olisi saatta-

nut muodostua kohtalokkaaksi, joskin Kedrojärven—Viiksjärven kannas varmistettiin hyvinkin aktiivisin toimenpitein, kun havaittiin VII AK:n käyttävän tilannetta hyväksi tässä suunnassa. Perälahden—Käppäselän suunnalla venäläiset olivat sangen varuillaan ja JR 45:n etenemistä hidastettiin lujilla vastahyökkäyksillä, joilla 313.D:n vetäytymistie pidettiin avoimena.

IV TAVOITTEEN VALTAUSTAISTELUT 9. 11.—8. 12. 1941

A KarA:n SUUNNITELMA JA SEN PERUSTEET

KarA:n operaation pysähdyttyä Karjalan Maaselän ja Karhumäen edustalle 8. 11. mennessä, jolloin ei ollut onnistuttu tunkeutumaan tavoitteeseen seuraamalla välittömästi vetäytyviä venäläisiä, oli armeijan johto selvillä siitä, että venäläiset aikoisivat puolustaa näitä kenttälinnoitettuja avainmaastoja kaikin keinoin. Venäläisten päätöksestä oli saatu tietää jo 5. 11. sotavangeilta. Ylipäällikkö oli 6. 11. antamassaan käskyssä täsmentänyt KarA:n tehtävän Maaselän aseman ja Karhumäen alueen valtaamiseksi, missä oli ryhmityttävä puolustukselle sopivaan maastoon mutta mitä tasaa ei saisi enää ylittää.

Tilanteen arvioinnissa todettiin, että oltiin monestakin syystä varsin vaikean tehtävän edessä huolimatta siitä, että tehtävä oli nyt alueellisesti rajoitettu ja joukkoja — näennäisesti — suhteellisen runsaasti käytettävissä.

Venäläiset olivat saaneet vedetyksi joukkojensa pääosat kahdelle melko suppealle alueelle, missä maastolliset vaikeudet olivat hyökkääjälle erityisen suuret. Mm Karhumäen ympäristössä vaarat ja harjanteet saattoivat kohota jyrkkärinteisinä yli 100 metriäkin mitattuna Äänisjärven pinnasta. Käyttökelpoinen tiestö suuntautui juuri näiden avainmaastojen kautta siten, että Karjalan Maaselän kautta johti maantie Maaselän asemalle ja Karhumäessä yhtyivät lännestä sekä etelästä saapuvat tiet, joista maantie johti edelleen Poventsaan ja rautatie Maaselän kautta Sorokkaan.

Karjalan Maaselän ja Karhumäen välillä oli n 30 km leveä järvi- ja korpialue. Tämän itäpuolella oli Sorokkaan johtava rautatie n 20 km:n etäisyydellä Karhumäen—Karjalan Maaselän poikittaistiestä, jolta ei

ollut varsinaisia tieyhteyksiä ko radalle. Jos korpialuetta aiottiin käyttää hyväksi hyökkäykseen rautatielle, olisi sitä varten pitänyt rakentaa ajoneuvourat joukkojen huoltamiseksi.

Venäläisten operatiivisia suunnitelmia sotatoimen jatkamiseksi ei tunnettu. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä esittää venäläisten mahdollisuuksista eräs oletamus, jota myöhemmin saadut tiedot ja tapahtumat tukevat. Sen mukaan venäläisillä oli tarkoituksena ryhtymä puolustukseen Karjalan Maaselän—Karhumäen tasalle, joka maaston suhteen oli puolustukselle sangen edullinen. Tämän aseman selustaan olisivat samalla jääneet erittäin käyttökelpoiset liikenneyhteydet, mm Stalinin kanava. Venäläisille oli tämä tasa jo strategisistäkin syistä varsin tärkeä Sorokan rautatien vuoksi. Koska KarOp R:llä ei ollut riittävästi voimaa eikä KarA:n painostuksen takia edes aikaakaan koko tämän 40 km leveän kannaksen miehittämiseksi, keskittyivät venäläiset vain näiden kahden avainmaaston hallussaan pitämiseen alkuvaiheessa. Venäläisten ratkaisu saattaa tuntua hieman oudolta, jopa uhkarohkealtakin, koska ko puolustuskeskusten väliin jäi melkoinen heikohkosti varmistettu aukko. Mutta tämän ratkaisun selitys voi olla se, että venäläiset olettivat maastollisiin tekijöihin nojautuen taisteluiden pakostakin keskittyvän Karjalan Maaselän ja Karhumäen alueille, vaikka suomalaiset työntyisivätkin ko aukosta alkuvaiheessa em avainmaastojen väliin. Tämän jälkeen ja ehkä huoltovaikeuksien jo haitatessa oli suomalaisten kuitenkin ryhdyttävä puolustuskeskusten laukaisemiseen, joka vaatisi aikaa ja kuluttaisi hyökkääjää. Tällöin venäläisille jäisi mahdollisuus yrittää aktiivista ratkaisua tuorein vahvennusjoukoin, joita lienee ollut jo luvattuna KarOpR:n komentajalle. Venäläisten mahdollisuudet tällaisen operatiivisen suunnitelman toteuttamiseksi perustuivat oleelliselta osalta Karjalan Maaselän ja Karhumäen puolustuksen kestävyyyteen. Ilmeisesti tähän voitiin perustellusti luottaa, sillä voimien keskittämisen ohella monet huolto- ja johtamisprobleemit olivat oleellisesti vähentyneet. Juuri nämä tekijät tuottivat hyökkääjälle suuria vaikeuksia, kun tavoitteen etumaasto oli saavutettu.

Nyt on mielenkiintoista todeta ne seikat, joihin perustuen KarA:n johto teki suunnitelmansa operaation loppuun saattamiseksi. Aloitevapaus oli yhä suomalaisilla, joten sen puolesta perusteellisetkin muu-

tokset joukkojen ryhmityksien ja tehtävien suhteen olisivat olleet mahdollisia. Perusyhtymistä 1.D oli ko aikana reservinä Käppäselän alueella. Tämä yhtymä olikin Vahv 1.JPr:n ohella ainoa voimaryhmä, joka olisi ollut vapaammin suunnattavissa alueelta toiselle. Tässä suhteessa ei KarA:n johdolla käytännössä kuitenkaan ollut niin suuria mahdollisuuksia kuin pinnallisesti asiaa tarkasteltuna ehkä näyttäisi. Omien joukkojen suorituskyvyn arvioitiin olevan väsymisen ja haluttomuusilmiöiden, kylmyyden ja alivahvuisuuden vuoksi varsin vähäinen. Olihan joukoilla takanaan jo neljän kuukauden lähes yhtäjaksoinen etenemisvaihe, jossa viimeinenkin taival oli ollut 150—200 km ja kaikkiaan 300—400 km. Parhaimmassa kunnossa oli 8.D, mutta sillä oli myös sängen vaativa tehtävä edessään pohjoissiivellä.

Tilan suhteen tavoitemaasto tarjosi runsaasti erilaisia operaatiomahdollisuuksia. Erityisesti Karjalan Maaselän ja Karhumäen välinen aukko oli houkutteleva, koska sitä kautta oli mahdollisuus päästä venäläisten kummankin voimaryhmän sivustaan ja ehkä selustaankin. Tässä 'operaatiovaihtoehdossa oli kuitenkin eräitä vakavia haittoja, joista mainittakoon erityisen suuret maastolliset vaikeudet. Jos esimerkiksi 1.D olisi siirretty Käppäselän—Säitämän—Kontiovaaran—Tsopinan—Ahvenjärven kautta Lumpuisten pohjoispuolelle, olisi marsimatkaa kertynyt runsaasti yli 75 km. Lisäksi suurin osa marssitai-paleesta olisi ollut heikkokuntoista ajoneuvotietä ja loppuosa tietöntä korpialuetta. Joukkojen silloiseen kuntoon nähden tätä suoritusta pidettiin hyvin vaikeana. Kysymys liittyi myös oleellisesti tulituki-, huolto- ja aikaprobleemeihin. Väsyneille joukoille oli tykistön tulituen saanti oleellisen tärkeä. Tykistön ja riittävien ampumatarvikkeiden määrien kuljetus olisi ollut vaikea ja aikaanviepä tehtävä. Huoltovaikeudet olivat jo muutenkin melkoiset, mm kausivarustuksen vaihto oli kesken. Nämä tekijät rajoittivat joukkojen suuntaamista suuressa määrin kaistalta toiselle. Valmisteluihin olisi tarvittu runsaasti aikaa, ainakin kaksi viikkoa, jonka jälkeen edessä olisivat vielä olleet varsinaiset ratkaisutaistelut Maaselän ja Karhumäen alueista. Ehkä nyt olisi ollut entistä suurempia vaikeuksia voitettavana. Jos venäläiset olisivat saaneet vahvennuksia ja Karhumäkeä ei olisi onnistuttu valtaamaan nopeasti saarroituksen jälkeen, olisi venäläisillä ollut suuria mahdollisuuksia lyödä hyökkääjät lähtöalueilleen takaisin. On vielä

tähdennettävä sitä tosiasiaa, että silloin oli käytettävissä joukot, joiden taistelukelpoisuus oli huomattavasti laskenut. Tämän vuoksi yhdessä muiden vaikeuksien kanssa ei pidetty laajempia saarrostusyrityksiä kovinkaan mahdollisina.

Ratkaisevimmäksi muodostuikin nyt se ajatus, että KarOpR:n kulu-neille ja väsyneille päävoimille ei olisi annettava aikaa lepoa varten. Tässä tarkoituksessa oli välittömästi saatava aikaan painostus Karhu-mäen puolustajia vastaan II AK:n ja VII AK:n samankeskeisillä hyök-käyksillä. Näiden armeijakuntien alaisten perusyhtymien oli voitava tukeutua päähuoltoteihinsä huoltovaikeuksien vähentämiseksi ja ajan voittamiseksi. Alkuvaiheessa oli tavoitteena riistää venäläisiltä maas-toa siinä määrin, että välitön yhteistoiminta armeijakuntien kesken kävisi mahdolliseksi. Ellei tämä operaatiovaihe olisi johtanut täydeliiseen menestykseen, varauduttiin ratkaisemaan taistelu Vahv 1.JPr:n voimin, mutta vasta siinä tilanteessa, jolloin ratkaisu voitaisiin saavut-taa niin nopealla iskulla, että ko yhtymä olisi sen jälkeen välittömästi irrotettavissa KarA:n käyttöön.

VII AK:n joukkojen käyttö rajoitettiin vain Kumsajoen eteläpuoli-sen alueen valtaamiseen, jonka jälkeen nämä oli tarkoitus siirtää lepoon ja armeijan reserviksi.

II AK:n 4.D:n hyökkäysvoimaa päätettiin vahventaa palauttamalla sille JR 5, joka piti vaihtaa taistelutehonsa menettäneeseen JR 35:een. Edelleen 4.D:lle siirrettiin II/KTR 11 ja JR 45 alistettiin vastaavasti VII AK:lle. Päätös käskytettiin 9. 11., jolloin armeijakuntien uudeksi välirajaksi määrättiin Kumsajoki.

KarA:n suunnitelman onnistumisen perusedellytyksenä oli se, ettei KarOpR kerkiäisi saada mainittavampia vahvennusjoukkoja ennen lopullista ratkaisuvaihetta. Tässä suhteessa 8.D:n toiminnalla tuli olemaan varsin ratkaiseva merkitys Suurlahden—Maaselän aseman —Krivin aseman alueella. KarA:n suunnitelma antaisi ehkä aihetta arvosteluun joukkojen jaoitteluun nähden. Ehkä II AK:aa olisi sit-tenkin pitänyt vahventaa vielä enemmän, sillä II AK:n komentaja jou-tui olemaan koko ajan ilman omaa reserviä. Sen puuttuminen olisi voi-nut vaarantaa 8.D:n ja 4.D:n toiminnan siinä tapauksessa, että venä-läiset olisivat pystyneet käyttämään operaatioalueen keskustan auk-koa voimaperäisesti hyväkseen. Itse KarA:n operatiivista ajatusta on

arvosteltu ankarastikin. Ehkä se ei ollut paras mahdollinen ratkaisu, mutta niissä olosuhteissa se oli ainakin toteuttamiskelpoinen eikä sisältänyt kovin suurta riskin vaaraa lopputulokseen nähden ottaen huomioon joukkojen todennäköisen suorituskyvyn.

B OPERAATION KEHITTYMINEN 28. 11. SAAKKA

1. II AK:n taistelut Karhumäen ja Maaselän alueilla

II AK:n johdolla ei ollut mahdollisuuksia suuremmassa määrin muuttaa aikaisempaa operaatioajatustaan. Kumpikin toimintasuunta oli niin tärkeä, ettei voitu keskittää voimien pääosaa tehtävien vuorotaiseen toteuttamiseen. Vähäiset vahvennuksetkin jaettiin aluksi melko tasan kummankin perusyhtymän kesken, sillä marraskuun 5. pnä 8.D:lle alistettiin SissiP 2 ja 42.RajaJK. 4.D:aa vahvennettiin samana päivänä I/JR 25:lla ja II/KTR 11:llä. Tarkoituksena oli myös alistaa VII AK:lta saapuva JR 5 vm divisioonalle vaihdettavaksi JR 35:een. Tästä ajatuksesta luovuttiin kuitenkin myöhemmin, sillä 8.D:n tehtävää pidettiin kokonaistilanteen kannalta niin tärkeänä, että yhtymän vahventaminen kävi välttämättömäksi. Samalla 8.D sai ohjeen käyttää ko rykmenttiä siten, että se oli Suurlahden—Maaselän—Krivin tasan saavuttamisen jälkeen suunnattavissa Lumpuisiin Karhumäen koillispuolelle.

4.D:n tehtävä pysytettiin ennallaan. Yhtymän oli aluksi keskityttävä Kumsajoen siltamaaston valtaamiseen ja sen jälkeen suunnattava voimansa Karhumäen pohjoispuolelle kaupungin valtausta varten. KarA:lta pyydettiin 11. 11. vahvennuksiksi 1.JPr:a ja PsP:aa, mutta esitykseen ei suostuttu, koska armeijan suunnitelmana oli suorittaa alkutaistelut vain paikalla olevin voimin. II AK:ie siirtyi Kaitajärveltä 13. 11. Semsjärvelle.

8.D suoritti perusteellisesti hyökkäysvalmistelunsa. Osterjärvien alueella sijaitsevan painopisteen keskitysalueelle rakennettiin ennalta ajoneuvourat joukkojen huoltamista varten. Valmistelut saatiin päätökseen 20. päivänä, ja seuraavana aamuna alkoi eteneminen korpien läpi suoraan Suurlahteen sekä Maaselän ja Krivin asemien alueille. Operaatio yllätti monin paikoin venäläiset, ja iltaan mennessä tavoite oli pääpiirtein saatu yhtymän haltuun. 289.D joutui osin saarroksiin,

ja huomattavien menetyksien vuoksi yhtymän taisteluteho oli Karhumäen ratkaisutaistelun aikana varsin vähäinen.

8.D:n hyökkäys oli toisaalta tapahtunut ratkaisevalla hetkellä, sillä jo 21./22. 11. KarOpR:n uuden vahvennusdivisioonan etujoukot olivat saapumassa operaatioalueelle. Tämä yhtymä todettiin 263.D:ksi. 8.D pystyi kuitenkin pitämään tavoitteen hallussaan ja sitomaan samalla molemmat venäläiset yhtymät toiminta-alueelleen. Tätä on pidettävä oleellisen tärkeänä saavutuksena, sillä jos venäläiset olisivat saaneet käyttää vapaammin 263.D:n voimia Maaselän kannaksella, olisi tilanne voinut melkoisesti vaikeutua suomalaisten puolella. Nyt KarA:lle jäi edelleenkin täysi aloitevapaus Karhumäen alueella ja alkuperäistä operaatioajatusta ei tarvinnut muuttaa.

Karhumäen alueella ei II AK:lla ollut vastaavanlaista menestystä kuin Karjalan Maaselän suunnalla. 4.D ei pystynyt lyömään marraskuun 15. pnä 37.D:n puolustusta Kolijärven länsipuolella ja saamaan täten haltuunsa järven itäpuolista Kumsajoen siltamaastoa. Syynä tähän oli se, että 4.D:n joukot olivat kestäkykynsä äärirajalla. Arveluttavinta asiassa kokonaisuuden kannalta oli se, että tämä väsymysilmiö ja JR 35:ssä tapahtuneet joukkokieltäytymiset kohtasivat yhtymän vaikeamaastaisen ja lujasti kenttälinoitetun tavoitteen edessä. Armeijakunta ei voinut paljoakaan tehdä perusyhtymänsä hyväksi. Vain KevOs 14 palautettiin 15. 11. divisioonalle, mutta muita vahvennuksia ei ollut annettavissa.

Pystyäkseen myöhemmin yhtymään samanaikaisesti VII AK:n hyökkäyksiin muutti 4.D:n komentaja operaatioajatustaan pyrkien laajemman saarroituksen avulla tunkeutumaan Karhumäkeen kaupungin pohjois- ja koillispuolelta. JR 35 sai tehtäväkseen sitoa ja varmistaa päätien suunnassa ja taistelukelpoisemmat rykmentit siirrettiin em maastoon 4—5 km tavoitteen pohjoispuolelle. Marraskuun 18. ja 19. päivänä suoritettut hyökkäykset eivät johtaneet menestykseen, koska voimat olivat hajaantuneet ja tykistö pystyi vain osin tukemaan JR 26:ta, kun JR 25 sen sijaan jäi kokonaan tulitukea vaille. Tämän vuoksi divisioonan oli toistaiseksi keskeytettävä hyökkäyksensä ja suoritettava perusteellisia valmisteluja seuraavaa vaihetta varten. 4.D:n päävoimia vastassa kaupungin pohjoispuolella oli aluksi 2.ErPr sekä marraskuun loppupuolella lisäksi uusi vahvennusrykmentti JR 132/27.D.

2. VII AK:n taistelut Karhumäen etelä- ja länsipuolella

VII AK:n tilanne käytettävissä oleviin voimiin nähden oli huomattavasti edullisempi kuin II AK:n. Tästä johtuikin, että VII AK:n osuus muodostui ratkaisevammaksi Karhumäen valtaustaistelujen alkuvaiheessa. Armeijakunnan operaatio kohdistui venäläisten päävoimia vastaan, sillä KarOpR oli ryhmittänyt 313.D:n puolustukseen kapealle kaistalle rautatien ja maantien suuntaan ja varmisti 71.D:n voimin maaston rautatiestä Kolijärven kaistaan saakka.

Venäläiset olivat ilmeisesti alkuvaiheessa keskittäneet voimansa erityisesti Kolijärven länsipuolisen maaston ja Perälahden alueen hallussapitämiseksi, koska tällöin eri suunnilta etenevien suomalaisten voimaryhmien välitön yhteistoiminta voitiin estää. Venäläisille jäi itselleen mahdollisuus siirtää voimia nopeasti suunnalta toiselle sekä käyttää tykistönsä tulta keskitetysti koko alueella.

Alkuvaiheessa VII AK keskittyi Perälahden alueen valtaamiseen ja rintamavastuussa olevalle Ryhmä O:n komentajalle alistettiin 9. 11. Vahv JR 45 sekä 2JPr. Marraskuun 11. p:nä ryhmää vahvennettiin 3./PsP:lla. Venäläisten puolustus oli odotettua lujempi, ja he tekivät lukuisia vastahyökkäyksiä 12. ja 13. päivänä. Tällöin armeijakunta vahvensi Ryhmä O:ta JR 56:lla ja patteristolla, jotka oli käytettävä entistä laajempaan koukkaukseen rautatien länsipuolitse. Samalla sovittiin 4.D:n kanssa samanaikaisesta toiminnasta venäläisten sitomiseksi. Perälahden puolustus onnistuttiin murtamaan vaihtelevissa ja kuluttavissa saarrostaistelussa vasta marraskuun 17.—22. päivien välisenä aikana. Tämä taistelu kulutti JR 45:n voimat kestokyvyn rajoille ja JR 56:ssa esiintyi taisteluhaluttomuutta, kuten JR 35:ssä oli tapahtunut.

Marraskuun 20. päivänä KarA:n komentaja käski, että vielä vapaana oleva JR 60 oli suunnattava Kolijärven itäpään maastoon, jotta venäläisten 37.D:n puolustus voitaisiin murtaa selustaan kohdistetulla iskulla. Samalla II AK:n ja VII AK:n voimat saataisiin välittömään keskinäiseen yhteistoimintaan. Edelleen Ryhmä OE ja 1.DE määrättiin vaihtamaan keskenään rintamavastuu, joka tapahtui 23. päivänä. JR 45 (—II P) ja 2JPr irrotettiin taisteluista hetkellistä lepoa varten.

JR 60 onnistui työntymään 26. päivään mennessä Kolijärven tuntumaan. Tällöin VII AK:n komentaja alisti 2JPr:n 1.D:lle käytettäväksi

menestyksen edelleen kehittämiseksi. JR 45 siirtyi myös etulinjaan JR 60:n sivustan varmistustehtäviin. Mainittuna päivänä kävi KarA:n komentaja I.D:n komentopaikalla tutustumassa paikalliseen tilanteeseen. Operaatioalueen yleistilanteen takia oli saatava aikaan jo ratkaiseva hyökkäys. Ajan kuluessa voisivat venäläiset saada yhä vahvennuksia, mistä 263.D:n saapuminen pohjoispuolelle oli selvänä osoituksena. Oman aloitevapauden säilyttämiseksi oli sotatointa tehostettava huomattavasti. Tähän antoi perusteen se, että venäläisten joukot oli Karhumäen alueella saatettu tilanteeseen, jossa niiden nopea lyöminen pieninkin vereksin voimin oli mahdollista. Omat joukot oli saatu suunnatuksi edulliseen ryhmittymiseen keskinäiseen yhteistoimintaan nähden. Lopullinen hyökkäys oli jaettava kahteen vaiheeseen, joista ensimmäinen käsittäisi Kolijärven avainmaastossa olevan 37.D:n lyömiseen paikalla olevin voimin ja toinen vaihe Karhumäen—Lumpuisen alueen valtauksen vahventamalla edullisessa operatiivisessa asemassa olevaa II AK:aa Vahv1.JPr:n voimin.

D KARHUMÄEN VALTAUKSEN LOPPUVAIHE JA PUOLUSTUKSEEN RYHMITTYMINEN 29. 11.—8. 12. 1941

Tämä vaihe on eräissä suhteissa mielenkiintoinen kummallakin puolella rintamalinjaa. Ensiksikin on vaikea ymmärtää KarOpR:n päävoimien jäämistä yhä Karhumäen puolustuskeskukseen, vaikka suomalaisilla oli selvä yliote koko Maaselän kannaksella. Ainoa keino, jolla venäläiset olisivat voineet välttyä kohtalokkaalta lopputulokselta Karhumäessä, olisi ollut laajahko vastahyökkäys vereksin voimin II AK:aa vastaan tai ko alueen tyhjentäminen silloin, kun 263.D sitoutui taisteluun pohjoispuolella 8.D:aa vastaan. Ehkä tarkoituksena oli kuluttaa hyökkääjää viimeiseen mahdolliseen hetkeen saakka edullisessa asemassa ja Äänisen jääpeitteen vahvistuttua vetää joukot pois jätitse. Muutaman vuorokauden kuluttua tähän olisikin tullut tilaisuus, mutta suomalaiset ehtivät toimia ennen sitä. KarA:n puolella taasen johtosuuhdekysymys olisi ollut mahdollista järjestää nyt jo siten, että II AK:n komentajalle olisi alistettu tietyn käyttörajoituksin kaikki alueella toimivat joukot. Tämä järjestely, jota muuten tässä vaiheessa kylläkin

käsiteltiin KarAE:ssa, olisi poistanut monia yhteistoiminnan detaljikohdissa myöhemmin esiintyneitä hankaluuksia. Itse operaation lopputulokseen ko johtosuhteiden ennalleen jättäminen ei sen sijaan vaikuttanut. Yhteistoiminnan kiinteyttämiseksi VII AK:n johtoryhmä siirtyi Käppäselkään 29. päivänä, jolloin hyökkäysvaiheen ensi osan valmistelut voitiin saattaa päätökseen.

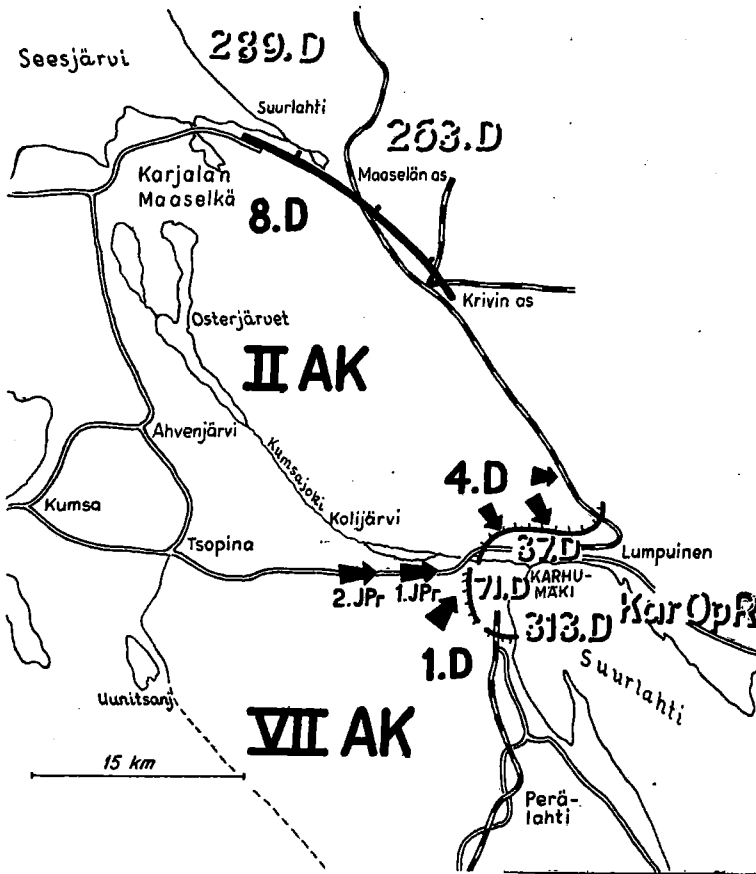
Hyökkäyksen ensi vaihe alkoi 30. 11. ja 1.D:n suunnitelmana oli vallata JR 60:n voimin Kolijärven itäpuolinen siltamaasto ja tätä aluetta hallitseva Kumsajoen eteläpuolinen harjanne. 2.JPr:n voimin oli lyötävä Kolijärven eteläpuolitse suunnatulla selustahyökkäyksellä 37.D:n puolustus, jota varten 1.D:lle alistettiin Kumsajoen eteläpuolella toimivat JR 35:n osat. 4.D:n tarkoituksena oli tässä vaiheessa käyttää vain JR 35:n voimia rintaman suunnassa ja KevOs 14:llä hyökätä pohjoisesta Kumsajoen siltamaastoon. Joulukuun 2. päivänä 37.D oli löyty ja siltamaasto saatu vallatuksi. Sitä vastoin Kumsajoen eteläpuolinen harjannemaasto jäi venäläisten haltuun. Osin 37.D saatiin tuhotuksi, mutta suurin osa pääsi vetäytymään pois saarroksista JR 35:ssä ja JP 7:ssä ilmenneiden joukkokieltäytymisten vuoksi.

Kolijärven alueen valtauksen yhteydessä oli kummankin armeijakunnan hyökkäyskelpoisimmat joukot saatettu välittömään yhteyteen keskenään. Suomalaisten hyökkäysvoima oli pienentynyt kuitenkin merkittäväällä tavalla lukuunottamatta levännyttä ja täydennettyä Vahv 1.JPr:a. Hyökkäyskelpoisiksi rykmenteiksi voitiin 6:sta laskea vain 3, joskin muita voitiin käyttää varmistus- ja sitomistehtäviin. Taisteluvahvuudet olivat suunnilleen puolet määrävahvuuksista.

KarA:n aloittaessa valmistelunsa operaation loppuvaihetta varten olivat venäläiset suorittaneet myös eräitä uudelleenjärjestelyjä. KarOp RiE oli Poventsassa. 313.DE oli Karhumäessä vastaten rautatien suunnan puolustuksesta, jossa sen JR:t 1068, 1070 ja 1072 kaksi kerrallaan olivat etulinjassa. 71.DE oli Lumpuisissa ja se vastasi rautatien ja Kumsajoen välisen maaston puolustamisesta. Täällä JR 132 oli ryhmitetty kaistan vasemmalle ja JR 131 kaistan oikealle alavastuualueelle. JR 126 oli reservinä Lumpuisissa. 37.DE oli myös Lumpuisissa vastaten kaistasta, joka ulottui 71.D:n oikeasta rajasta Sorokan rataan saakka. Divisioonan joukoista HiihtoP 2 oli vasemmalla, JR 24 ja JR 15 keskellä ja JR 367 rautatien suunnalla. JR 52 oli ilmeisesti tuhoutunut

Kolijärven taistelussa. 2.ErPr oli KarOpR:n reservinä Karhumäen alueella. Tykistöä venäläisillä oli KTR 856, KTR 230, HpR 237 ja KrhP 17. Huomattavinta tässä ryhmityksessä oli se, että juuri tappion kärsinyt 37.D joutui vastaamaan kaistasta, johon KarA:n päähyökkäys kokonaisuudessaan kohdistui. Mahdollista on, että venäläiset olivat jo päättäneet Karhumäen tyhjentämisestä, mutta tämä toiminta oli vasta valmisteluasteella.

KarA:n loppuhyökkäyksen suunnitteluvaiheessa ilmeni useita hankaluuksia siksi, ettei johtosuhteita keskitetty kokonaisuudessaan esimerkiksi II AK:n komentajalle. VII AK:n johtoryhmä oli tarpeeton väliporras, koska sillä oli vain yksi perusyhtymä ko operaatioalueella. Vallattavan alueen suppeuden vuoksikin olisi ollut tietyissä tapauksissa edullisempaa yhtenäistää johtosuhteet viimeistään tässä vaiheessa. Tykistön osalta meneteltiinkin näin, sillä KarA:n tykistökomentaja alisti koko päähyökkäyssuunnalla toimivan tykistön II AK:n tykistökomentajalle. Tämä järjestely antoi mahdollisuudet tulen joustavammalle ja tehokkaammalle käytölle, joskaan tässäkin kysymyksessä ei päästy kumpaakin armeijakuntaa tyydyttävään ratkaisuun päämurtokohdan alueella. Varsinainen taktillinen ajatus, jonka mukaan Vahv 1.JPr ja 2.JPr muodostivat Tsopinan—Karhumäen tien suunnassa voimakkaan painopisteen 1.D:n vasemman siiven tukemina 4.D:n hyökkäyksessä samanaikaisesti suoraan pohjoissuunnasta Karhumäen—Lumpuisten alueelle, oli oikeaan osunut toimenpide. Tämä yleishyökkäys, joka alkoi joulukuun 5. päivän aamuna, kohdistui koko painollaan suuresti heikentyneen 37.D:n puolustukseen. Seurauksena oli venäläisten rintaman täydellinen murtuminen Kumsajoen pohjoispuolisella alueella ja 71.D:n sekä 313.D:n joukkojen jääminen saarroksiin VII AK:n kaistalla ko joen eteläpuolella. KarOpR joutui turvautumaan pääosin 37.D:n ja JR 126:n voimiin yrittäessään sulkea Lumpuisten tasalla suomalaisten etenemistien Poventsan. Tämä tilapäinen puolustus ja venäläisten viivytysyritykset luhistuivat seuraavana päivänä Vahv 1.JPr:n ja 4.D:n jatkaessa hyökkäystään. 1.JPr valtasi Poventsan jo 6. 12. kuluessa ryhmittyn puolustukseen kanava-alueelle. 4.D eteni vastarintaa kohtaamatta 8. 12. Krivijärven—Vansjärven—Hiisjärven—Voljärven tasalle, jossa se ryhmittyi puolustukseen. Samaan aikaan 1.D:n joukot ja JR 26 puhdistivat Karhumäen eteläpuoliset mottialueet, joissa kahden divi-

Kuva 5. Tilanne 5. 12. 1941 aamulla Maaselän kannaksella

sioonon pääosat tuhottiin, vangittiin tai hajotettiin. Yli kaksi kuukautta kestänyt ja monia vaikeuksia sisältänyt operatiivivaihe oli päätynyt KarA:n täydelliseen menestykseen, joskin myös omat voimat oli täytynyt jännittää psyykkisen ja fyysisen kestäkyvyn rajoille. Viidestä vastassa olleesta divisioonasta ja yhdestä prikaatista sekä lukuisista erillisistä muodostelmista oli neljä divisioonaa ja prikaati lyöty toimintakelvottomiksi. Saavutusta on, yhdessä maastovoiton kanssa ja kaikin puolin vaikeat olosuhteet huomioon ottaen, pidettävä varsin kunnioitettavana.

V JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Edellä on jo käsitelty sotatoimen johtamiseen vaikuttaneita tekijöitä operatiiviselta kannalta. Tämän lisäksi lienee vielä syytä tehdä yhteenveto niistä seikoista, joilla on vastaisuudessakin merkitystä lii-kuntavaiheen aikana.

Venäläisten viivytysoperaatio oli kokonaisuutena ottaen hyvä kulutamistaidon esimerkki. Tämä hyökkääjän kuluttaminen saatiin aikaan syvällä kenttälinnoitusjärjestelmällä, johon tukeutuen voitiin vähin-kin ja väsynein joukoin ehkäistä monien uhkaavien kriisitilanteiden kehittyminen suoranaisiksi murroiksi. Epäilemättä tällainen järjestelmä on välttämättömyys nykyaikaista liikkuvaa ja tulivoimaista hyök-kääjää vastaan taisteltaessa. Lisäksi etukäteen suoritettu kenttälinoittaminen antaa joukoille tietynlaista henkistä tukea ja suo aikaa lepoakin varten. Suomalaiset joutuivat jatkuvasti murtamaan tällais-ten linnoitettujen alueiden puolustusta, mikä vei aikaa ja kulutti jouk-koja yhä enemmän operaation loppuvaiheessa. Venäläisten aktiivisuus on myös huomattava seikka. Tässä suhteessa on kuitenkin otettava toiminnan perustaksi käytettävissä olevat resurssit, sillä monissa tapauksissa venäläistenkään taktilliset saavutukset eivät vastanneet joukkojen miehistötappioita. Tähän oli kuitenkin usein syynä täyden-nysmiehistön laadullinen heikkous ja toiminnan suunnittelemattomuus. Ainakin kahdessa tapauksessa myös syvällä miinoittamisella oli suo-rastaan operatiivinen merkitys, nimittäin Porajärven alueella 8.D:n etenemisen alkuvaiheessa sekä Kontupohjan pohjoispuolella Os Sund-manin aloittaessa takaa-ajovaiheen.

Venäläisten miehistön täydennysjärjestelmä toimi koko ajan, jos-kaan määrävahvuuksia ei pystytty pitämään läheskään täytenä. Suo-malaisille oli tästä tietty haitta, koska hajalle lyödyt ja tuhottuina pidetyt joukot ilmestyivät yhä uudelleen taistelualueelle. Omien jouk-kojen täydentämisistä ei yleensä suoritettu, mistä operaation suoritus tien-tenkin jatkuvasti kärsi.

Vielä kannattaa mainita venäläisten ansiona tilanteiden nopea hyväksikäyttö operatiivisessa mielessä. Tähän toimintaan liittyi usein jonkun pienemmän yksikön uhrautuva taistelu toivottomaltakin näyt-tävässä tilanteessa. Erityisesti tämä ilmiö oli havaittavissa viivytys-vaiheen aikana pohjoissiiven alueella.

Suomalaisten hyökkäysoperaatio on esimerkki jalkaväen liikuntasodankäynnistä, jossa oli monia sekä aineellisia että henkisiä vaikeuksia voitettavana. Eräisiin kokemuksiin on vielä nykyisinkin syytä kiinnittää huomiota. Näistä mainittakoon ensiksi johtosuhteiden järjestelyt, joilla voi ajoittain ja erityisesti nopeutta vaativissa tilanteissa olla suorastaan ratkaiseva merkitys. Johtosuhdejärjestelyt on myös pyrittävä ratkaisemaan kussakin vaiheessa mahdollisimman aikaisin, koska alemmille johtoportaille on varattava aikaa tehtäviinsä tutustumista sekä johtamisteknillisten seikkojen selvittelyä ja järjestelyjä varten.

Operaation aikana yllättävästi syntyneiden edullisten tilanteiden hyväksikäyttö edellyttää nykyisin ennalta varautumista eri mahdollisuudet huomioon ottaen. Tällaiset mahdollisuudet eivät yleensä kestä pitkään, jos kyseessä on nopeasti liikkuva vastustaja. Alijohtoportaille olisi syytä käskä ennalta määrätyt varautumistehtävät. Tämä edellyttää sitä, että alijohtoportaiden on myös tunnettava ylempien johtoportaan yleistilanne ja operaatioiden pääpiirteet. Muuten ei voida toimia kokonaisuuden vaatimassa hengessä, kuten ko sotatoimenkin aikana tapahtumien kehitys paikoin osoitti. Tämän saman asiaryhmän piiriin voidaan sijoittaa myös kysymys eriasteisten johtoportaiden sijainnista. Tässä suhteessa III AKE:n jääminen Kaitajärvelle 13. 11. saakka ja Ryhmä OE:n siirtyminen Kontupohjaan Käppäselän ratkaisuvaiheen aikana lienevät negatiivisimmat tapaukset. Kummastakin tapauksesta oli haittaa operaation kehittämislle.

Jalkaväen liikkuvuuskysymys tuli operaation eri vaiheissa esille. Marssinopeuden kohottamiseksi ja toisaalta joukkojen taistelukunnon säilyttämiseksi turvauduttiin erilaisiin järjestelyihin, kuten moottorimarsseihin ja polkupyörien käyttöön, josta positiivisena ja tilanteeseen ratkaisevasti vaikuttaneena esimerkkinä mainittakoon 8.D:n eteneminen Soutojärveltä Paateneen. Kevyiden joukkojen käyttö olisi ollut jalkaväen ohella asiallista myös Koikarin—Juustjärven suunnalla. On tietysti vaikea täsmällisesti sanoa, kuinka paljon siinä tilanteessa olisi toisin menetellen voitettu, ehkä olisi saavutettu ainakin Juustjärven maasto vähäisin taisteluin ja sekin olisi jo kannattanut. Jos armeijan käytössä olisi ollut runsaammin kevyttä ylimenokalustoa, olisi alkuvaiheessa voitu moni taktillinen pulmakysymys ratkaista helpommin

vesistöalueella. Nythän jouduttiin murtamaan osin lujastikin puolustettuja perättäisiä kapeikkoja, jolloin mihinkään yllätysvaikutukseen ei voitu päästä eikä hajottaa venäläisten vähäisiä voimia laajemmille alueille.

Lopuksi todettakoon, että kokonaisuutena ottaen operaation suunnittelu oli varsin joustava ja tilannetta hyvin vastaava. Venäläiset saatiin alusta alkaen jatkuviin kriisitilanteisiin, joista pelastuminen oli usein suotuisten sattumien ansiota, joskin vihollinen osasi myös joustavasti käyttää tilanteita hyväkseen. Operaation loppuvaihe muodostui venäläisille kohtalokkaaksi puolustuksen toisen avainmaaston, Karjalan Maaselän puolustuksen pettäessä ja reservin sitoutuessa ennen ratkaisuvaihetta taisteluun 8.D:aa vastaan. Tämä tilanne mahdollisti KarA:lle reservinsä tehokkaan käytön, jota varten se oli jatkuvasti monista houtingtelevista tilanteista huolimatta säästetty.

KÄYTETYT LÄHTEET

Johtosuhteiden järjestely Karhumäen operaatiossa v 1941;
kirjoittajan diplomityö SKK:ssa.

Diplomityössä käytettyjen lähteiden lisäksi:

Ye-majuri S J a h n u k a i n e n : Esitelmä Karhumäen valtauksen johtaneista operatioista 5. 12. 1941.

Ye-everstiluutnantti W H a l s t i : Suomen sota 1939—1945;
toinen osa.

Sotilasaikakauslehti N:o 1/1951